

Yayın Geliş Tarihi: 17.12.2021
Yayına Kabul Tarihi: 24.03.2022
Online Yayın Tarihi: 30.03.2022
http://dx.doi.org/10.16953/deusosbil.1037698

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt: 24, Sayı: 1, Yıl: 2022, Sayfa: 261-300
ISSN: 1302-3284 E-ISSN: 1308-0911

Araştırma Makalesi

İÇ GRUP ÖZDEŞİMİ VE İÇ GRUP YANLILIĞI: GRUP NORMLARININ ROLÜ¹

Sami ÇOKSAN*
Banu CİNGÖZ ULU**
Gülden SAYILAN***
Nevin SOLAK****

Öz

Bu araştırmanın amacı iç grup özdeşiminin iç grup yanlılığı üzerindeki etkisinde iç grup normunun düzenleyici etkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda üç deneysel çalışma yürütülmüştür. İlk çalışmada, gerçek grup üyelerinin iç grup özdeşimleri ölçülmüş ve iç grup normları eşitlikçilik, kayırmacılık veya kontrol grubu olacak şekilde değişimlenmiştir. İç grup yanlılığı, iç grup ve dış grup arasında spor programı süresi paylaşırma, spor gazetesi sayfası paylaşırma ve olumlu özelliklerle değerlendirme ölçümlerindeki iç grup lehine fark olarak işlevselleştirilmiştir. Sonuçlar, iç grup özdeşimi arttıkça iç grup yanlılığının da arttığını, ancak iç grup özdeşimi ve iç grup yanlılığı arasındaki ilişkide grup normunun düzenleyici etkisinin olmadığını göstermiştir. Diğer iki çalışmada laboratuvarında oluşturulmuş minimal gruplar kullanılmıştır. İkinci çalışmada bir matematik görevinden sonra katılımcılara seçkisiz olarak analitik veya bütüncül düşünme-karar verme stiline sahip oldukları şeklinde sahte bir geribildirim verilerek iki grup oluşturulmuş ve ilk çalışmadaki gibi norm ataması yapılmıştır. Ayrıca iç grup özdeşimi de ölçülmek yerine yüksek ve düşük seviyelerde olacak şekilde değişimlenmiştir. Üçüncü

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi (APA 6. Sürüm):

Çoksan, S., Cingöz Ulu, B., Sayılan, G., Solak, N. (2022). İç grup özdeşimi ve iç grup yanlılığı: Grup normlarının rolü. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24 (1), 261-300.

¹ Bu çalışma TÜBİTAK 1002 Hızlı Destek Programı kapsamında 218K098 numaralı proje kapsamında desteklenmiştir. Yazarlar, sağlamış olduğu destekten dolayı TÜBİTAK'a, veri toplama aşamasındaki desteklerinden dolayı Ayşenur Didem YILMAZ ve Başak KÜÇÜKKESKİN'e teşekkürlerini sunar.

* Dr. Öğr. Üyesi, Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, ORCID: 0000-0003-2942-1506, sami.coksan@erzurum.edu.tr.

** Dr. Öğr. Üyesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, ORCID: 0000-0002-6501-3975, cingoz@metu.edu.tr.

*** Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü, ORCID: 0000-0003-0923-1668, gsayilan@ybu.edu.tr.

**** Dr. Öğr. Üyesi, TED Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, ORCID: 0000-0002-8391-9172, nevin.solak@gmail.com.

Çoksan, S., Cingöz Ulu, B., Sayılan, G., Solak, N. DEÜ SBE Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 1

çalışmada ise iç grup özdeşimi, yine ikinci deneysel çalışmadakine benzer bir yöntem ile değişimlenmiş; ancak bu kez düzenleyicilik etkisi grup normunun bir öncülü olarak değerlendirilen iç grup biçimlenmesi bağlamında araştırılmıştır. İkinci ve üçüncü çalışmada özdeşimin, grup normunun ya da biçimlenmesinin iç grup yanlılığı üzerinde temel etkisi gözlenmemiştir. Grup özdeşiminin, grup normuyla veya grup biçimlenmesiyle etkileşimi de istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Psikoloji öğrencisi olmayan toplumun farklı kesimlerinden katılımcıları örnekleyen bu üç çalışma, alanyazının aksine grup üyelerinin grup normlarına veya biçimlenmelerine bağlı olarak bölüştürme davranışı sergilemediğini göstermektedir. Bulgular, metodolojik farklılıklar ve sosyal psikolojideki tekrarlanabilirlik sorunu bağlamında tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Özdeşim, Sosyal kimlik, İç grup normu, İç grup yanlılığı, Grup biçimlenmesi

INGROUP IDENTIFICATION AND INGROUP BIAS: THE ROLE OF GROUP NORMS²

Abstract

The aim of this research was to examine the moderating role of ingroup norm on the association between ingroup identification on ingroup bias. We also examined whether this association varied depending on the group formation. To do this, we conducted three experimental studies. Study 1 (N = 103) focused on real groups (Fenerbahçe and Galatasaray Football Club fans), where we manipulated ingroup norm and then measured ingroup identification. Specifically, in order to manipulate ingroup norm, participants were randomly assigned to an “egalitarian” norm condition, a “favoritism” norm condition, or a control condition. Ingroup bias was operationalized through a difference score in allocating screen time for a sports program on TV, allocating page spaces in sports newspapers, and positive evaluations via adjective ratings. Results showed that higher identification was associated with stronger ingroup bias. However, the moderating effect of ingroup norm (egalitarianism vs. favoritism) on the relationship between ingroup identification and ingroup bias was not significant. Study 2 and Study 3 were based on minimal groups created in the lab setting. In Study 2 (N = 122), two groups labeled “analytical” and “holistic” thinkers were formed based on false feedback (i.e., participants were told that their answers to math problems would be categorized based on an algorithm), and then ingroup norm (egalitarianism vs. favoritism) was manipulated as the same way in the first study. In addition, ingroup identification was manipulated rather than being merely measured. In Study 3, (N = 94) ingroup identification was manipulated with a similar procedure used in Study 2; but this time, the moderating effect of group formation (competitive vs. cooperative groups), rather than group norm, was investigated. In Studies 2 and 3, no main effects of ingroup identification, ingroup norm, and group formation on ingroup bias were obtained. The interaction effects of identification with ingroup norm or formation were not statistically significant either. These three experimental studies showed that, contrary to the literature, intergroup members did not exhibit distributional ingroup bias based on a type of group norms and group formations. These findings were discussed

² This work was supported by TUBITAK 1002 Rapid Support Program within the scope of project number 218K098.

in the context of literature, methodological differences, and the problem of reproducibility in social psychology.

Keywords: *Identification, Social identity, Ingroup norm, Ingroup favoritism, Group formation*

GİRİŞ

Sosyal kimlik kuramına göre bireyler, sınıflandırma, karşılaştırma ve özdeşleşme olarak kavramsallaştırılan süreçlerden geçerek kendilerini bir grup üyesi olarak tanımlarlar (Tajfel, 1981). Sosyal kimlik olarak isimlendirilen bu kimlik, üyenin benliğinin önemli bir parçasıdır ve grup ile ilgili duyguları ve değerleri taşır (Ellemers, 2010; Tajfel, 1981, s. 255). Grup üyeleri bu sosyal kimlikleri ile zamanla güçlü ya da zayıf bağlar kurabilirler. Grup üyelerinin gruplarına olan bu bağlılık ve aidiyetleri *iç grup özdeşimi* (ingroup identification) olarak isimlendirilir (Brewer, 2009, ss. 3-23; Hogg ve Abrams, 1996; Worchel, 1998, ss. 58-60). İç gruplarıyla yüksek özdeşim kuran bireyler kendilerini gruplarına daha çok ait hissetmekte, gruplarını daha yoğun olarak sahiplenmekte ve gruplarını daha değerli görmektedir (Noel, Wann ve Branscombe, 1995). Gruplar, iç gruplarıyla yüksek özdeşim kurmuş üyelerin benlik ve davranış örüntülerini, iç gruplarıyla düşük özdeşim kurmuş üyelere kıyasla daha yoğun olarak etkilemektedir (Terry ve Hogg, 1996).

Sosyal kimlik kuramına (Tajfel ve Turner, 1979) göre bireyin sosyal kimliğine kaynak sağlayan gruplar, bireyin kendisini ve diğerlerini değerlendirmesi için temel bir kaynak niteliği taşır. Bunun yanı sıra kişi, grubunu ve dolayısıyla kendisini değerlendirmek için kendisini ait hissetmediği diğer gruplara da (kıyaslama grubu) ihtiyaç duyar. Bu değerlendirmeler, bireyin kendini ait hissettiği grup ile kıyaslama grubu arasında, güç, başarı ve saygınlık gibi çeşitli değer yargıları yüklenmiş boyutlarda kıyaslaması ile mümkün hale gelir. Bireyin kıyaslama süreçleri *sosyal karşılaştırma* (social comparison) olarak isimlendirilir. Bu süreç içerisinde kişi hem grubunun konumunu belirler hem de bağlam izin veriyorsa grubunun değerini, grubunun lehine olacak şekilde yeniden üretir (Tajfel ve Turner, 1979; Turner, 1975). Bireyin iç grubunu ve iç grubunun üyelerini, dış gruptan ve onun üyelerinden daha olumlu değerlendirme eğilimi olarak tanımlanabilecek bu kavram, *iç grup yanlılığı* (ingroup bias) olarak isimlendirilir. (Tajfel, 1981, ss. 223-316; Verkuyten ve Nekuee, 1998). İç grup yanlılığı, bireyin benliğini sosyal kimliği ile olumlamasını ve kendisini daha iyi hissetmesini sağlar (Hogg ve Abrams, 1996; Rubin ve Hewstone, 1998; Sedikides ve Strube, 1997; Tajfel ve Turner, 1979).

Sosyal kimlik alan yazımında iç grup yanlılığı ve iç grup özdeşimi arasındaki ilişkiye dair farklı iki temel görüş vardır. İlk görüşe göre, iç grup özdeşiminin iç grup yanlılığı ile doğrudan ve olumlu bir ilişkisi mevcuttur (Aberson, Healy ve Romero, 2000; Mummendey, Klink ve Brown, 2001; Hinkle ve Brown, 1990). Spesifik olarak, iç grupları ile yüksek özdeşime sahip üyeler, iç

Çoksan, S., Cingöz Ulu, B., Sayılan, G., Solak, N. DEÜ SBE Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 1

gruplarıyla düşük özdeşime sahip olanlardan daha fazla iç grup yanlılığı sergileyeceklerdir. Söz konusu görüş, birçok korelasyonel çalışma (ör. Castano, Yzerbyt, Paladino ve Sacchi, 2002; De Vries, 2003; Duckitt ve Mphuthing, 1998; Levin ve Sidanius, 1999; Struch ve Schwartz, 1989) ve deneysel çalışma (ör. Crisp ve Beck, 2005; van Leeuwen, van Knippenberg ve Ellemers, 2003) ile desteklenmiştir. Bu görüş doğrultusunda, Jetten, Spears ve Postmes (2004) tarafından yapılan bir meta analiz çalışmasında da özdeşimin iç grup yanlılığını olumlu yönde yordadığı ($\beta = .26$) görülmüştür. Benzer şekilde, Cingöz-Ulu ve Lalonde'un (2008) meta analiz çalışmasında da özdeşim düzeyi ile iç grup yanlılığı arasındaki korelasyon katsayısı .24 olarak saptanmıştır. Bu sonuçlar küçük ama anlamlı bir etkiye işaret etmektedir.

İkinci görüşe göre ise, iç grup özdeşim düzeyi ile iç grup yanlılığı arasında doğrudan bir bağlantı beklenmemelidir (McGarty, 2001; Turner, 1999). Bunun yerine, iç grupla özdeşimin iç grup yanlılığı üzerindeki gücünü arttıran ya da azaltan bazı düzenleyici değişkenler mevcuttur. İç grup normları bu düzenleyici değişkenlerin başında gelmektedir (Brown, 2000a; Spears, Doosje ve Ellemers, 1999). Söz konusu iki tartışmayı göz önünde bulundurarak, bu araştırmanın amacı, iç grup özdeşimi ve iç grup yanlılığı arasındaki ilişkinin, grup normları (eşitlik normu veya kayırmacılık normu) tarafından ne şekilde düzenlendiğini incelemektir. Araştırmamız bu bağlantıyı batılı olmayan bir örneklemede, hem gerçek hem de minimal gruplarda test ederek alanyazına bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Grup Normu, İç Grup Özdeşimi ve İç Grup Yanlılığı

Grup normları, bireylerin gruplar arası davranışını etkileyen temel faktörlerden biridir (Pettigrew, 1958). Grup normu, grup üyelerinin çoğunluğu tarafından benimsenen tutumlar ve yaygın olarak paylaşılan değer ve davranış kalıplarıdır (Sherif, 1936; Turner, 1991). Bu değer ve davranış kalıpları, sosyal kimliklerin ön planda (salient) olduğu koşullarda üyelerin nasıl davranmaları gerektiğini tanımlar (Brown ve Pehrson, 2019, ss. 51-55; Cooley ve Killen, 2015). Örneğin Jetten, Spears ve Manstead (1996), *adalet* (fairness) ve *ayrıştırma* (differentiation) normunun iç grup kayırmacılığı üzerindeki etkisini incelemiştir. Adalet normu, üyenin iç ve dış grubu arasında adaletli bir bölüşüm yapmasını ifade ederken; ayrıştırma normu, üyenin iç grubuna aktaracağı kaynağın dış grubuna aktaracağı kaynaktan olabildiğince fazla olmasına işaret etmektedir. Sonuçlara göre, adalet iç grup normuna sahip üyelerin, gruplar arası ayrıştırma iç grup normuna sahip üyelere kıyasla, daha az iç grup yanlılığı yaptıklarını göstermiştir.

Normların ihlal edilmesi, grup üyeleri arasında anlaşmazlıklara neden olabilmektedir. Örneğin, Rutland, Hitti, Mulvey, Abrams ve Killen'in (2015) yaptıkları bir çalışmada, 9-16 yaş aralığındaki çocukların, grup normundan sapan çocukları genel norma uyan diğer çocuklara göre daha olumsuz değerlendirdikleri görülmüştür. Bu tür bir olumsuz değerlendirmeden kaçınmak için, grup kimlikleri

laboratuvarda yaratılmış olsa bile üyeler, var olduğuna inandıkları grup normlarına uygun davranma potansiyeline sahiptir.

Norm ve davranış ilişkisini etkileyen faktörlerden biri iç grup özdeşimidir. Grup üyeleri, sosyal kimliklerinin baskın olduğu bağlamlarda davranış sergilerken o grubun ilgili bağlama uygun normlarını göz önüne almaktadır (Brown, 2000b, ss. 56-66; Kawakami ve Dion, 1995; Terry ve Hogg, 1996, s. 790). Bu bağlamda, gruplarıyla yüksek özdeşim kuran üyeler, gruplarıyla özdeşimi düşük üyelere kıyasla, iç grup normlarını daha çok benimsemekte ve bu normlara daha fazla uymaktadır (Cooper, Kelly ve Weaver, 2001; Stroebe, Lodewijkx ve Spears, 2005; Terry ve Hogg, 1996). Özdeşim düzeyi yüksek olan grup üyelerinin sosyal kurallara uyan iç grup üyelerini, uymayanlardan daha olumlu değerlendirdiği ve özdeşim düzeyi arttıkça grup normunun ihlal edilmesine karşı daha duyarlı hale geldikleri bilinmektedir (Abrams, Rutland, Pelletier ve Ferrell, 2009).

İç grupla özdeşim düzeyine bağlı olarak iç grup normunun yasakları ya da teşvikleri, bireylerin davranışlarını farklılaştırmaktadır (Spears vd., 1999). Örneğin, iç grup normunun deneysel olarak değişimlendiği bir çalışmada, iç grup normu *kayırmacılık* olan bir grupta, iç grup özdeşim düzeyi yüksek olan üyelerin, iç grup özdeşim düzeyi düşük olan üyelere kıyasla daha fazla iç grup yanlılığı yaptıkları görülmüştür (Jetten, Spears ve Manstead, 1997). Ancak aynı çalışmada, iç grup normu *eşitlik* olan gruplarda, iç grup yanlılığı eğilimi iç grup özdeşim düzeyine bağlı olarak değişmemiştir. Söz konusu sonuçla tutarlı olarak, Türkiye’de yapılan ve iç grup normunun deneysel olarak değişimlendiği bir başka çalışmada (Çoksan ve Cingöz-Ulu, 2022), iç grup normu *kayırmacılık* iken, iç grup özdeşiminin daha fazla iç grup yanlılığına yol açtığı; ancak iç grup normu *eşitlik* iken, iç grupla özdeşim düzeyinin iç grup yanlılığını etkilemediği gözlenmiştir. Dolayısıyla, iç grupla özdeşimin iç grup yanlılığı üzerindeki rolü ve hangi koşullar altında bu ilişkinin farklılaştığı konusu henüz netleşmemiştir. Özellikle bu ilişkide iç grup normlarının düzenleyici rolünü deneysel olarak sınavan bilginiz dahilinde yalnızca iki çalışma (Çoksan ve Cingöz-Ulu, 2022; Jetten vd., 1997) mevcuttur. Dolayısıyla, iç grup özdeşimi ile iç grup yanlılığı ilişkisinde iç grup normunun düzenleyici rolüne dair hala araştırılmamış pek çok konu vardır. Sınırlı sayıda ilgili görgül çalışma ve kuramsal alan yazın ışığında bu çalışmada, iç grup özdeşimi ile iç grup yanlılığı arasındaki ilişkide, *adaletten* ziyade gruplar arası *eşitliği* ima eden iç grup normunun düzenleyici rolü hem gerçek hem de laboratuvar ortamında yaratılmış gruplarda incelenmiştir.

Grup Biçimlenmesi

Bu araştırmanın ilk iki deneysel çalışmasında grup normuna odaklanılmıştır. Ancak, grubun gelişimi kuramına (Tuckman ve Jensen, 1977) göre, üyelerin diğer üyeler ile benzerlikleri ve farklılıkları üzerine bilgi alışverişi yapmadıkları ve bu benzerlik ve farklılıklar üzerine bir fikir birliğine varmadıkları için minimal grup paradigması (Tajfel, 1970; Tajfel, Billig, Bundy ve Flament, 1971) ile oluşturulan deney gruplarında iç grup normunun oluşmadığı

Çoksan, S., Cingöz Ulu, B., Sayılan, G., Solak, N. DEÜ SBE Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 1

varsayılabılır. Bu nedenle laboratuvarında oluşturulan bu grupların davranışları incelenirken grup normu yerine *grup biçimlenmesine* (group formation) odaklanmak daha uygun olabilir.

Grup biçimlenmesi, laboratuvarında oluşturulan gruplar gibi görece az sayıda üyeden oluşan grupların gelişiminin ilk aşaması olarak tanımlanmaktadır. Bu aşamada üyeler birbirleri hakkında bilgi edinmeye, diğer üyelerle benzerlik ve farklılıklarını öğrenmeye, üyeler arası sınırları belirlemeye başlamakta ve grubun amaç ve görevine odaklanmaktadır (Bonebright, 2010; Tuckman, 1965; Tuckman ve Jensen, 1977). Grubun amacı, iç ya da dış gruba yönelik bir davranış motive ettiğinde grup biçimlenmesinin de iç grup yanlılığı üzerinde etkisi olabileceği düşünülebilir. Örneğin, laboratuvarında oluşturulan bir grubun üyelerine, üyelerin ortak özelliklerinin yarışmacı olmak ya da işbirliğine yatkın olmak olduğu ifade edildiğinde, bu bilgilerden yola çıkarak üyelerin (yarışmacılık biçimlenmesi için) iç gruplarını daha fazla kayırmaları ya da (iş birliği biçimlenmesi için) iç ve dış grupları arasında daha az ayırım yapmaları beklenebilir mi? Bu araştırmada bu soruyu incelemek için üçüncü deneysel çalışma yürütülmüştür.

Mevcut Araştırma

Bu araştırmanın amacı iç grup özdeşimi ve iç grup yanlılığı arasındaki ilişkide grup normlarının düzenleyici rolünü incelemektir. Özellikle iç grup yanlılığı ile ters düşen eşitlik gibi bir normun geçerli olduğu durumlarda, üyelerin daha az iç grup yanlılığı yapması beklenmektedir. Ancak iç grup özdeşimi yüksek olan ve eşitlikçi iç grup normuna sahip üyelerin özdeşimi düşük olan üyelere göre ne ölçüde iç grup yanlılığı sergileyecekleri cevaplanmayı bekleyen bir sorudur. Bu durumda üyeler, eşitlikçi grup normunu görmezden gelerek, iç grupla özdeşim düzeylerine uygun olarak, iç grup özdeşimi düşük olan üyelere göre daha fazla iç grup yanlılığı mı sergileyecektir? Yoksa iç grup özdeşimi düşük olan üyelere kıyasla, eşitlikçi iç grup normlarına daha fazla uyum gösterecekleri için daha az iç grup yanlılığı mı yapacaklardır?

Sosyal kimlik yaklaşımı alan yazınında iç grup özdeşimi ve iç grup yanlılığı arasındaki ilişkide grup normlarının rolüne dair çok az sayıda görgül çalışma mevcuttur. Bu çalışmalarda elde edilen bulgular ışığında mevcut araştırmanın soruları ve beklentileri şu şekilde sıralanabilir: Birinci deneysel çalışmada, *gerçek* gruplar için eşitlik ve kayırmacılık normlarının, iç grupla özdeşim ile iç grubu kayırma eğilimi arasında gözlemlenen ilişkide düzenleyici rol oynayacağı beklenmektedir. Buna bağlı olarak, özdeşim ile kayırmacılık arasındaki ilişkinin eşitlik normu söz konusu olduğunda tam tersine dönüp dönmeyeceği de keşifsel olarak incelenecektir. İkinci deneysel çalışmada aynı araştırma sorusu ve hipotezler bu kez laboratuvarında oluşturulmuş gruplar bağlamında ve özdeşim düzeyi de ölçülmek yerine değişimlenerek sınanmıştır. Çalışmanın beklentisi, birinci deneysel çalışmaya benzer şekilde, iç grup normu ve özdeşim koşulu arasında bir etkileşim bulunacağıdır. Buna göre, norm kayırmacılık iken yüksek

özdeşim koşulundakilerin düşük koşula göre daha fazla iç grup yanlılığı yapması beklenirken, norm eşitlik olduğunda ise yüksek özdeşim grubundakilerin düşük özdeşim grubuna kıyasla daha az iç grup yanlılığı yapması beklenmektedir. Üçüncü deneysel çalışmada ise grup normu doğrudan değişimlenmemiş, onun yerine dolaylı olarak normların oluşmasından önceki bir grup aşaması olan grup biçimlenmesi kavramından faydalanılarak, biçimlenme ile özdeşim arasındaki etkileşim yine deneysel desenle incelenmektedir. Buna göre grup biçimlenmesi iki koşul (rekabet ve işbirliği) olarak, grup özdeşimi de ikinci deneysel çalışmadaki gibi değişimlenmiştir. Bu çalışmada beklenti, diğer iki çalışma doğrultusunda, grup biçimlenmesi rekabet olan gruplarda yüksek özdeşimi olan üyelerin düşük olanlara göre daha yüksek iç grup yanlılığı yapması beklenirken, iş birliği biçimlenmesi koşulunda bu ilişkinin tersine döneceği şeklindedir.

Alan Yazının Yöntemsel Sınırlılıkları ve Mevcut Araştırmanın Özgün Katkıları

Bu çalışma, yukarıda sıklıkla vurgulanan iç grup özdeşimi ve iç grup yanlılığı arasındaki ilişkiye yönelik tartışmaları ve Jetten ve arkadaşlarının (1996, 1997) çalışmalarının bulgu ve yöntemlerini temel almaktadır. Ancak mevcut çalışma, bu ve benzer değişkenleri inceleyen diğer çalışmalardan üç noktada farklılaşmakta ve alana özgün katkı sunmayı hedeflemektedir. İlk olarak, ilgili alan yazında yürütülen araştırmalarda, katılımcıların neredeyse tamamı endüstrileşmiş, demokratik ve görece zengin ülkelerde yaşayan (ABD ve Batı Avrupa ülkelerinden), eğitim düzeyleri yüksek kişilerdir. Bu özellikleri taşıyan örneklemelere, özelliklerin İngilizce kelimelerinin baş harflerinden oluşan *WEIRD* (White, Educated, Industrialized, Rich, Democratic; yani Beyaz, Eğitilmiş, Endüstrileşmiş, Zengin, Demokratik, aynı zamanda kelime anlamı olarak *TUHAF*) örneklem isimleri verilmektedir. Oysa bu beş özellik, küresel ölçekte çok küçük bir azınlığı temsil etmektedir (Henrich, Heine ve Norenzayan, 2010). Bu ilk noktaya paralel olarak, psikoloji çalışmalarının büyük bir kısmının örneklemi psikoloji öğrencileri oluşturmaktadır (Kimmel, 1996; Valentine, 2013). Örneğin, Jetten ve arkadaşlarının (1997) çalışması böyle bir örnekleme dayanmaktadır. Bu durum araştırma bulgularının genellenebilirliğini (Foot ve Sanford, 2004) ve tekrarlanabilirliğini (Open Science Collaboration, 2015) düşürmektedir. Bu tür problemlerden kaçınmak için psikoloji öğrencisi dışında, batılı, eğitilmiş, beyaz, zengin ve demokratik olarak nitelenmeyen kültürlerden veri toplanması önerilmiştir (Rad, Martingano ve Ginges, 2018). Bu araştırma, bu tür bir örneklem ile yürütülmüştür.

İkinci olarak bu araştırmada, iç grup normu alan yazındakinden farklı bir kavramsallaştırmaya uygun olarak değişimlenmiştir. Jetten ve arkadaşlarının (1996, 1997) özgün ilk çalışmasında normlar, yukarıda da bahsedildiği üzere, adalet ve ayrıştırma olarak değişimlenmiştir. Araştırmacılar, adalet normunun, ayrıştırma normuna kıyasla, iç grup yanlılığını azaltacağı varsayımı ile hareket etmişlerdir. Örneğin, Jetten ve arkadaşlarının (1997) çalışmasında psikoloji

Çoksan, S., Cingöz Ulu, B., Sayılan, G., Solak, N. DEÜ SBE Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 1

öğrencilerinden okul gazetesindeki sayfaları psikoloji öğrencileri ile farklı bölümlerin öğrencileri arasında paylaştırmaları istenmiş, katılımcıların iç gruplarına verdikleri gazete sayfa sayısının dış gruba verdikleri sayıdan farkını iç grup yanlılığı olarak değerlendirilmiştir. Gruplarının normunun *adalet* olduğu belirtilen katılımcıların, iki gruba da benzer oranda gazete sayfası ayırması beklenmiş, yani çalışmada adalet kavramı ile eşitlik kavramı arasında bir ayırım yapılmadan ikisinin de aynı kavramlar olduğu varsayılmıştır. Oysa gruplar arası ilişkiler bağlamında adalet, iç grup yanlılığını azaltıcı olmak zorunda değildir. Özellikle bölüşüm konusunda adalet, her zaman iç ve dış gruba eşit pay vermeyi işaret etmemektedir. Örneğin, Deutsch (1985) adaleti temel olarak, kişilerin kendileri üzerine düşeni, hak ettiklerini edinebilmeleri olarak tanımlamaktadır. Adil olmak bağlam, zaman ve içerikten etkilenmekte ve davranışsal bir değer olarak görülmektedir. Öte yandan eşitlik, tarafların geçmiş deneyimleri, davranışları ve zamandan bağımsız olarak, kişinin diğerleri ile aynı olanı edinebilmeleri olarak kavramsallaştırılmaktadır. Bu kavramsallaştırmaya istinaden adil olmak taraflara eşit davranmaya teşvik edici olmayabileceği gibi, iç gruba daha fazla yatırım yapmaya işaret edebilir, yani adalet normu iç grup yanlılığını artırabilir. Örneğin, bir iş için daha çok emek harcayanların o işten daha fazla yarar sağlaması daha adil bir bölüşümün yapıldığı izlenimi yaratmaktadır. Bu bağlamı içeren bir görevde, işe daha çok emek harcayanın grubuna üye olan katılımcının iç grubuna daha çok pay ayırması, adil olmak açısından daha beklenirdir (Deutsch, 1975, 1985). Jetten ve arkadaşlarının (1996, 1997) çalışmaları göz önünde bulundurulduğunda katılımcılar, grupların geçmiş deneyimleri ya da hâlihazırda var olan kaynaklar gibi faktörler nedeniyle, adil olan davranışın geçmişte belki de kaynaklardan yeterince pay alamamış, elinde çok güç bulunmayan kendi gruplarına daha fazla pay vermek olması gerektiğini düşünebilirler. Bu nedenle, adalet normunun her zaman eşitlikçi bir dağılımı öngöreceğini iddia etmek doğru olmayacaktır. Bu karıştırıcı etkeni (confounding factor) kontrol edebilmek amacıyla bu çalışmada adalet (fairness) yerine eşitlik (egalitarianism) normu betimlenmiş ve deneysel değişimleme metinleri buna yönelik olarak kullanılmıştır. Bu sayede iç grup özdeşimi yüksek olan grup üyelerinin grup normu eşitlikten kaynak bölüşümünde kendi grupları lehine kayırmacılık yapıp yapmayacaklarının daha saf bir sınaması gerçekleştirilmiştir. Diğer bir deyişle adil (fair) bir bölüşüm her zaman eşit bir tahsis anlamına gelmeyebileceği için (bk. Deutsch, 1985) üyeler, gruplarının ihtiyaçlarına göre adalet normunun kendi iç gruplarına daha fazla pay ayırmayı işaret ettiğini değerlendirebilir. Öte yandan eşitlik (egalitarianism) bağlam ve içerikten bağımsız olarak tarafların eş paylarını işaret etmektedir. Bu araştırmada biz eşitlik normunu vurgulayarak, adalet normunun getirdiği yukarıda bahsedilen karıştırıcı etkileri minimuma indireceğimizi varsaydık.

Analitik Yaklaşım

Bu çalışmamızın üçüncü farkı ve katkısı ise temel aldığı çalışmalardan daha muhafazakar istatistik ve değişimleme kontrol yöntemleri kullanmasıdır. Alan yazındaki benzer çalışmalarda (ör. Castano vd., 2002) deneysel değişimleme kontrolü (manipulation check) yapılmamıştır. Öte yandan değişimleme kontrolü yapılan çalışmalarda (ör. Masson, Jugert ve Fritsche, 2016) ise bir koşuldaki katılımcıların tamamının değişimleme kontrol sorularına verdikleri cevapların ortalamasının, diğer koşuldaki katılımcıların ortalamalarından istatistiksel farkı, değişimlemenin işlerliği olarak değerlendirilmiştir. Böyle bir yöntemde bireysel olarak değişimlemenin işlemediği katılımcıların ölçümleri analizlerde kullanılacağı için analizlerin hatalı bulgular üretme potansiyeli vardır. Örneğin, yüz katılımcının oluşturduğu bir grubun değişimleme kontrolü görevi sonucu ortalaması, diğer grubun ortalamasından anlamlı olarak farklı olduğunda bu bulgu, değişimlemenin işlerliği olarak değerlendirilir ve buna bağlı olarak o gruptaki tüm katılımcıların ölçümlerinin analize dâhil edileceği düşünülür. Ancak bu katılımcılardan bazılarında hedeflenen değişimleme yapılamamış, buna rağmen bu kişilerin ölçümleri, grup ortalamalarının diğer grubun ortalamasından farklılaşması sayesinde analiz setine girmiş olabilir. Bu durumda ele alınan gözlemlerden bazıları aslında söz konusu değişimleme grubu üyesi olmamalıyken, analizlere dâhil edilmiş olmaktadır. Biz bu yöntemi bir adım öteye taşıyarak, her bir değişimlemenin ardından katılımcıya değişimleme kontrolüne yönelik bir görev sunduk ve bireysel olarak değişimleme kontrolü görevinden geçemeyen, diğer bir deyişle, değişimlemenin bireysel olarak işler olmadığını gördüğümüz katılımcıların ölçümlerini analiz öncesinde veri setinden çıkardık. Böylelikle veri setindeki her bir ölçüm, değişimlemenin işlediği katılımcılardan elde edilmiştir. Bu yöntem, değişkenler arasındaki ilişkinin daha net görülmesine olanak tanımaktadır. Sonuç olarak bu çalışmada önceliklere kıyasla daha sıkı bir değişimleme kontrolü yapılmış ve hipotezler daha saf biçimde sınanmıştır.

Bu çalışmada alanyazındaki öncül çalışmalara (ör. Jetten vd., 1997) kıyasla daha güçlü istatistiksel yöntemlerle analizler yürütülmüş ve raporlanmıştır. Örneğin, Jetten ve arkadaşları (1997) anlamlı olmayan bir p değerinde ($< .08$) bulguları marjinal olarak anlamlı olarak yorumlamış ve o bulguya bağlı post-hoc karşılaştırmalar yürütmüştür. Oysa anlamlı olmayan istatistik sonuçlarını yorumlama pratiği günümüzde eleştirilmektedir (Hankins, 2013; Olsson-Collentine, van Essen ve Hartgerink, 2019). Bu çalışmada anlamlılık değeri .05 ele alınmış ve ileriki analizler sadece bu anlamlılığın elde edilmesi koşulunda yürütülmüştür. Mevcut araştırmanın tüm çalışmalarında yürütülen analizlerin varsayımlarının ihlal edilip edilmediği test edilerek uygun analizler ve karşılaştırmalar kullanılmıştır.

Buna ek olarak, bazı çalışmalarda (ör. Doosje, Ellemers ve Spears, 1995) sürekli değişken ölçümü üzerinden elde edilen sonuçlar ortancadan (median) bölünerek, bir değişkenin düşük ve yüksek düzeyleri yaratılmıştır. Oysa bu yöntem

Çoksan, S., Cingöz Ulu, B., Sayılan, G., Solak, N. DEÜ SBE Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 1

hem bilgi kaybına neden olduğu hem de değişkenin düzeyleri doğrudan verinin dağılım şekline bağlı olduğu için eleştirilmektedir (Royston, Altman ve Sauerbrei, 2006). Bu tür bir yöntem yerine mevcut araştırmanın ilk çalışmasında sürekli değişken olarak ölçülen bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisinde uygun analizler (basit düzenleyicilik analizi) kullanılmış, bağımsız değişkeni ortancadan bölme yaklaşımından kaçınılmıştır. İkinci ve üçüncü çalışmada ise bağımsız değişkenin düzeyleri değişimlenerek oluşturulmuştur.

ÇALIŞMA 1

Bu deneysel çalışma, iç grup özdeşimi ve iç grup normuna göre iç grup yanlılığının farklılaşp farklılaşmayacağına yönelik araştırma sorusunu gerçek gruplarda yanıtlamaya çalışmıştır. Bu doğrultuda Fenerbahçe ve Galatasaray Futbol Kulübü taraftarlarının, takımlarıyla olan özdeşimi ölçülmüş, ardından iç grup normu değişimlenmiştir. Daha sonra ise bağımlı değişken olarak iç grup yanlılığı ölçülmüştür. Bunu yapabilmek için farazi spor programlarındaki sürenin bölüşümü, farazi gazetelerin ana sayfası bölüşümü ve sıfatlar aracılığıyla grup değerlendirmeleri kullanılmıştır.

Buna göre hipotezlerimiz, yukarıda da bahsedildiği üzere, şu şekilde sıralanabilir:

H1: İç grupla özdeşim düzeyi yükseldikçe iç grup yanlılığının artması beklenmektedir.

H2: Normların etkisi göz önünde bulundurulunca, kayırmacı norm koşulunda kontrol grubuna göre, kontrol grubunda ise eşitlikçi norm koşuluna göre daha fazla iç grup yanlılığı gözlenmesi beklenmektedir.

H3: Özellikle katkı sunmasını beklediğimiz düzenleyicilik hipotezleri ise, kayırmacı norm koşulunda, grup özdeşim düzeyinin arttıkça iç grup yanlılığının da artacağı şeklindedir.

H4: Eşitlikçi norm koşulunda ise, grup özdeşim düzeyindeki artışın, daha az iç grup yanlılığını yordayacağı şeklindedir.

Yöntem

Örnekleme

G*Power programı (Faul, Erdfelder, Buchner ve Lang, 2009; Faul, Erdfelder, Lang ve Buchner, 2007) kullanılarak 0.15 etki büyüklüğü (f^2), 0.80 güç düzeyi ve 0.05 anlamlılık düzeyinde üç kategorili düzenleyici değişkenli basit düzenleyicilik analizi için gereken en az gözlem sayısının 85 olması gerektiği görülmüştür. Bazı katılımcıların çalışmayı tamamlamama olasılığı göz önünde bulundurularak 130 kişiden veri toplanması hedeflenmiştir.

Deneysel çalışmaya yaş ortalaması 24.47 olan ($N = 128$, $S = 7.90$) 19-63 yaş aralığında toplam 131 (55 kadın, 76 erkek) Fenerbahçe veya Galatasaray

tarafarı katılmıştır. Değişimleme kontrol sorularını doğru yanıtlayamayan 25 ve deneysel çalışmanın amacını tahmin eden 3 katılımcı analizler öncesinde veri setinden çıkarılmıştır. Analizler, yaş ortalaması 24.70 ($N = 103$, $S = 8.46$) olan 103 (46 kadın, 57 erkek) Fenerbahçe ($N = 47$) veya Galatasaray ($N = 56$) futbol takımı taraftarının ölçümleri üzerinden yürütülmüştür.

Çalışma, 15 Mart – 30 Eylül 2019 tarihleri arasında laboratuvar ortamında bilgisayar vasıtasıyla internet üzerinden Qualtrics ara yüzünde yürütülmüştür. Katılımcılar eşitlik iç grup normu, kayırmacılık iç grup normu ve kontrol koşulu olmak üzere söz konusu koşullarından birine seçkisiz olarak atanmıştır. Tüm katılımcılara çalışmaya katılımları karşılığında teşvik edici olarak çeşitli alışverişlerinde kullanabilecekleri 15 TL değerinde birer hediye çeki verilmiştir.

Veri Toplama Araçları

İç grup özdeşimi

İç grup özdeşimini ölçmek için Leach ve arkadaşları (2008, Cronbach's $\alpha = .94$) tarafından geliştirilen ve Balaban (2013) tarafından Türk/Kürt gruplar bağlamında Türkçeye çevrilen, 7'li Likert tipinde (1 = Kesinlikle katılmıyorum, 7 = Kesinlikle katılıyorum) 10 maddeden oluşan (ör. "Fenerbahçeli olmak benim kimliğimin önemli bir parçasıdır.", "Kendimi bir Galatasaraylı olarak tanımlarım.") iç grup özdeşimi ölçeği kullanılmıştır. Çalışmamızda ölçeğin iç tutarlılığının Cronbach's $\alpha = .93$ olduğu görülmüştür. Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek özdeşim düzeyini göstermektedir.

Değişimleme işlerliği

Katılımcıların norm değişimlemesini anlayıp anlamadıklarını ve bunu inandırıcı bulup bulmadıklarını saptamak amacıyla katılımcılardan üç soruyu yanıtlamaları istenmiştir. Bunlar sırasıyla, (1) Makalede belirtildiği üzere siz de Galatasaray/Fenerbahçe taraftarlarının grup normunun eşitlikçi/kayırmacı olduğunu düşünüyor musunuz? (Yanıtlar: Evet-Hayır) (2) Peki, siz bir Galatasaraylı/Fenerbahçeli olarak kendinizi diğer takımların taraftarları ile kıyaslarken eşitlik/kayırmacı normuna ne oranda uygun davranırsınız? (1= Hiç uygun davranmam, 5= Tamamen uygun davranırım), (3) Peki, grubunuzun normunun eşitlikçi/kayırmacı olduğuna yönelik bulgular sizin deneyiminizle ne kadar uyuyor? (1= Hiç Uyuşmuyor ile 5= Tamamen Uyuşuyor arasında). İlk soruya "Hayır" veya ikinci soruya "1= Hiç uygun davranmam" ile "2= Neredeyse uygun davranmam" ya da üçüncü soruya "1= Hiç uyuşmuyor" ile "2= Neredeyse uyuşmuyor" diyen katılımcılarda değişimlemenin işlemediği kararına varılarak, yanıtları analize dahil edilmemiştir. .

İç grup yanlılığı

Bağımlı değişken olan iç grup yanlılığı üç farklı şekilde ölçülmüştür. İlk olarak, katılımcılar bir matris setinden (bkz. Billig ve Tajfel, 1973, s. 35, matris 1) üç spor programında, kendi takımları ve diğer takım için ayrılması gereken on beşer dakikalık süreyi paylaşmışlardır. İlgili matris ve sorular Ek 1'de görülebilir. Bu görevde katılımcılara, ulusal kanallardaki ana haber bültenlerinden sonra sunulan spor bültenlerinde, televizyondaki spor tartışma programlarında ve sosyal medyada, on beş dakikalık bir sürenin kaç dakikasının kendi takımlarına, kaç dakikasının diğer takıma ayrılması gerektiği sorulmuştur. Bu ölçümde katılımcının kendi grubuna verdiği sürenin diğer gruba verdiği süreden farkı iç grup yanlılığı olarak değerlendirilmiştir. İkinci ölçüm için katılımcılardan, gerçekte var olmayan üç spor gazetesinin ilk sayfalarını, kendi takımları ile diğer takım arasında bölüştürmeleri istenmiştir (benzer bir görev için bkz. Jetten vd., 1997). Bunun için gazetelerin ilk sayfaları yirmi dört eş alana bölünmüş olarak bilgisayar ekranında katılımcılara sunulmuştur. Katılımcılar ekranında görünen gazete sayfasındaki alanlara bilgisayar faresi ile tıklayarak sayfayı kırmızı ve yeşil renklerde boyamak suretiyle kendi grupları ile diğer grup arasında bölüştürmüşlerdir. Katılımcıların kendi takımlarına ayırdıkları birim alan sayısının diğer takıma ayırdıkları birim alan sayısından farkı iç grup yanlılığı olarak değerlendirilmiştir.

Son olarak katılımcılardan kendi takım taraftarları ile diğer takım taraftarlarını 7'li Likert tipi bir sıfat listesi aracılığıyla değerlendirmeleri istenmiştir. Bu ölçüm iç grup yanlılığının tutum düzeyinde ölçümünü oluşturmaktadır. Bu sıfat listesini oluşturmak için öncelikle bir pilot çalışma yapılmıştır. Çalışmanın amacı öğrencilere Fenerbahçe ve Galatasaray futbol kulübü taraftarlarına yönelik algılar olarak tanıtılmıştır. Pilot çalışmaya 191 üniversite öğrencisi katılmış ve katılımcılardan Galatasaray ve Fenerbahçe Futbol Kulübü taraftarlarını en iyi nitelendiren sıfatları açık uçlu olarak yazmaları istenmiştir. Katılımcıların yanıtlarında en yüksek frekans gösteren sıfatlar seçilerek altı olumlu (alçak gönüllü, sakin, vefakâr, dürüst, bilgili, azimli) ve altı olumsuz (hilekâr, kibirli, cahil, tembel, saldırgan, sadakatsiz) sıfattan oluşan değerlendirme ölçeğine nihai şekli verilmiştir. Katılımcılar, ölçekteki sıfatların Galatasaray ve Fenerbahçe taraftarları için ayrı ayrı ne kadar uygun olduğunu 5'li Likert ölçeği üzerinde yanıtlanmışlardır (1 = Hiç uygun değil, 5 = Tamamen uygun; benzer bir görev için bkz. Crocker ve Luhtanen, 1990). İç grup yanlılığı, kendi takımına dair olumlu sıfatlardan karşı takımın olumlu sıfat puanlarını çıkardıktan sonra, tersini olumsuz sıfatlara uygulayarak çıkan farkın ortalaması alınarak hesaplanmıştır. Galatasaraylı katılımcıların iç gruplarını değerlendirdikleri ölçek için iç tutarlık katsayısı Cronbach $\alpha = .80$, dış gruplarını değerlendirdikleri ölçek için iç tutarlık katsayısı Cronbach $\alpha = .81$, Fenerbahçeli katılımcıların iç gruplarını değerlendirdikleri ölçek için iç tutarlık katsayısı Cronbach $\alpha = .83$, dış gruplarını değerlendirdikleri ölçek için iç tutarlık katsayısı Cronbach $\alpha = .81$ olarak bulunmuştur. Yüksek puanlar, iç

grup ile dış grup değerlendirmeleri arasındaki farkın, iç grup lehine arttığını ifade etmektedir.

İç grup yanlılığının ilk iki ölçümü (süre paylaşırma ve gazete sayfası paylaşırma) iç grup yanlılığının davranış düzeyini oluşturmaktadır. Son ölçüm (sıfat atıfları) ise iç grup yanlılığının tutum düzeyini oluşturmaktadır. Bunlar, iç grup yanlılığı ölçümlerinde en sık kullanılan yöntemlerdendir (Aberson vd., 2000, s. 164).

İşlem

Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'nun 2017-SOS-216 protokol numaralı onayı alındıktan sonra katılımcılar, bir göstermelik amaç (cover story) içeren çağrı metinleri ile deneye davet edilmiştir. Deneysel çalışmanın göstermelik amacına göre, çeşitli medya kurumları taraftarların görüşlerini alarak, spor içerikli gazete ve televizyon programlarını düzenleyeceklerdir. Bunun için de bu medya kurumları bazı araştırmacılar ile iş birliği çerçevesinde bir piyasa araştırması yapmaktadırlar. Medya kurumlarının ismi gizli tutulmaktadır, ancak katılımcıların verecekleri cevaplara göre söz konusu program ve gazetelerin, Fenerbahçe ve Galatasaray takımlarına ayıracakları süre ve gazete sayfası politikaları gözden geçirilecektir. Bu yanıtmanın ardından, katılımcılar demografik bilgi formunu ve taraftarı oldukları takımla özdeşim ölçeğini doldurmuşlardır. Ardından katılımcılar seçkisiz olarak iç grup normunun iki düzeyinden (eşitlikçi veya kayırmacı norm koşulu) birine ya da kontrol grubuna atanmışlardır.

Eşitlikçi iç grup normu koşulunda katılımcılara, araştırma bulgularının, onların ait olduğu taraftar grubunun genel normunun eşitlikçi olduğunu ifade eden ve bir araştırma makalesi görünümünde olan bir metin sunulmuştur. *Kayırmacı iç grup normu* koşulundakiler ise onların ait olduğu taraftar grubunun genel normunun kayırmacılık olduğunu ifade eden araştırma makalesi görünümündeki bir metni okumuştur. Kontrol grubundaki katılımcılara bu aşamada teknoloji ile ilgili çeşitli bilgiler içeren norm değişimlemesi ile ilgisiz bir metin sunulmuştur (benzer değişimleme yöntemleri için bkz. Çoksan ve Cingöz-Ulu, 2022; Jetten vd., 1997). Değişimleme işlerliği kontrolünün ardından katılımcılardan iç grup yanlılığını ölçmek üzere sırasıyla spor programları ve gazeteler için kendi takımını ve diğer takım arasında bölüşürme yapması, sonrasında ise sıfat atfetme görevini tamamlaması istenmiştir. Deney sonunda, katılımcıların deneysel çalışmanın gerçek amacını anlayıp anlamadıklarına yönelik geribildirim alınmıştır. Laboratuvardaki veri toplama işleminin tamamlanmasının ardından her katılımcının elektronik posta adresine deneysel çalışmanın gerçek amacı gönderilerek çalışma sonrası bilgilendirme yapılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

İç grup özdeşiminin iç grup yanlılığı üzerindeki etkisinde iç grup normunun düzenleyici rolü, Hayes'in (2018) PROCESS Model 1'i ile

Çoksan, S., Cingöz Ulu, B., Sayılan, G., Solak, N. DEÜ SBE Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 1

incelenmiştir. Standart hata önyükleme (bootstrapping) yöntemiyle beş bin tekrarlı olarak kestirilmiştir. Bağımsız değişken verisi merkezileştirilmiştir. Düzenleyici değişken için *gösterge kodlama* (indicator coding) kullanılmıştır. Modellerde iç grup özdeşimi bağımsız değişken ve grup normu düzenleyici değişken olarak atanmıştır. İç grup yanlılığının üç göstergesi ise iç ve dış grup arasında süre paylaşırma, gazetede sayfa paylaşırma ve iç ve dış gruba sıfat atfetme açısından elde edilen iç grup yanlılığı puanları üç farklı modelde, üç farklı bağımlı değişken olarak sınanmıştır.

Araştırma değişkenleri ile ilgili betimleyici istatistikler ve ilişki katsayıları Tablo 1’de sunulmuştur. İç ve dış gruba haber programı süresi paylaşırma bağımlı değişkeni için yürütülen model istatistiksel olarak anlamlıdır, $F(5, 97) = 4.33$, $R^2 = .18$; $p = .001$. Bu bağımlı değişken için, özdeşimin temel etkisi anlamlı değildir, $B = .56$, $SH = .35$, %95 $GA = [-.14, 1.26]$, $t(97) = 1.60$, $p = .113$. Süre paylaşımında kontrol grubu ile eşitlik grubu arasında ($B = .73$, $SH = .56$, %95 $GA = [-.45, 1.92]$, $t(97) = 1.23$, $p = .222$), kontrol grubu ile kayırmacılık grubu arasında ($B = .98$, $SH = .59$, %95 $GA = [-.18, 2.15]$, $t(97) = 1.67$, $p = .098$) anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Benzer şekilde, eşitlik ile kayırmacılık norm koşulları arasında da anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($B = .25$, $SH = .62$, %95 $GA = [-.97, 1.47]$, $t(97) = .41$, $p = .685$) Normun düzenleyici bir etkisi de çıkmamıştır, $F(2, 97) = 0.29$, $p = .75$.

Tablo 1: Çalışma 1 için betimleyici istatistikler ve değişkenler arası ilişkiler

Değişkenler	İç grup normu											
	Eşitlik (n = 32)				Kayırmacılık (n = 37)				Kontrol grubu (n = 34)			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
1.Özdeşim		.39*	.39*	.33		.32	.26	.37*		.36*	.07	.25
2.Süre bölüşümü			.60**	.35			.55**	.37*			.63**	.18
3.Gazete sayfa bölüşümü				.21				.46**				-.02
4.Sıfatlarla değerlendirme												
Ort.	5.47	2.02	3.20	.95	5.86	3.43	7.05	1.30	4.71	2.20	2.29	.68
S	1.16	1.68	4.25	.77	.88	2.67	5.08	.76	1.23	2.60	3.30	.58

Not. * $p < .05$. ** $p < .01$

İç ve dış gruba gazete sayfası paylaşırma bağımlı değişkeni için yürütülen model de anlamlıdır, $F(5, 97) = 6.85$; $R^2 = .26$; $p = .001$. Bu analizde iç grup özdeşimi arttıkça taraftarlar kendi gruplarına gazete sayfasından daha fazla yer ayırmaktadır, $B = 1.41$, $SH = .65$, %95 $GA = [.13, 2.70]$, $t(97) = 2.18$, $p = .031$. Kontrol grubu ile eşitlik grubu arasında anlamlı bir farklılık yoktur, $B = -.633$, $SH = 1.10$, %95 $GA = [-2.83, 1.56]$, $t(97) = -.57$, $p = .568$. Öte yandan, kayırmacı norm

grubu hem kontrol grubuna kıyasla ($B = 3.28, SH = 1.09, \%95 GA = [1.12, 5.44], t(97) = 3.01, p = .003$) hem de eşitlikçi norm grubuna kıyasla ($B = 3.91, SH = 1.14, \%95 GA = [1.65, 6.17], t(97) = 3.43, p = .001$) gazete sayfası bölümünde daha fazla iç grup yanlılığı yapmıştır. Bu temel etki ötesinde normun düzenleyici bir etkisi ise bulunmamıştır, $F(2,97) = 1.31, p = .274$.

Sıfat atfı bağımlı değişkeni için yürütülen üçüncü model de anlamlıdır, $F(5, 96) = 5.41; R^2 = .22; p = .001$. Bu bağımlı değişken için bulgular, özdeşimin temel ve olumlu etkisini göstermiştir, $B = .22, SH = .10, \%95 GA = [.01, .43], t(96) = 2.11, p = .038$. Sıfat değerlendirmeleri için kontrol grubu ile eşitlikçi norm grubu arasında ($B = -.17, SH = .18, \%95 GA = [-.52, .18], t(96) = -0.96, p = .339$) ve kontrol grubu ile kayırmacı norm grubu arasında ($B = .22, SH = .18, \%95 GA = [-.13, .57], t(96) = 1.25, p = .215$) anlamlı bir farklılık görülmemiştir; ancak kayırmacı norm grubu, eşitlikçi norm grubuna göre kendi takımına daha olumlu özellikler atfetmiştir ($B = .39, SH = .18, \%95 GA = [.03, .76], t(96) = 2.12, p = .036$). Bu bağımlı değişken için de grup normunun düzenleyici bir etkisi bulunmamıştır, $F(2,96) = 0.82, p = .446$.

Bu çalışma için hipotezlerimiz özdeşim düzeyi yükseldikçe yanlılığın artacağı (H1), kayırmacı norm koşulunda kontrol grubuna göre, kontrol grubunda ise eşitlikçi normu koşuluna göre daha fazla iç grup yanlılığı gözleneceği (H2), kayırmacı norm koşulunda, özdeşimi yüksek olan üyelerin, özdeşimi düşük olan üyelere kıyasla, daha fazla iç grup yanlılığı sergileyeceği (H3), ve eşitlikçi norm koşulunda, özdeşimi yüksek olan üyelerin, özdeşimi düşük olan üyelere kıyasla, daha az iç grup yanlılığı gösterecekleri (H4) yönündeydi. Ancak sadece ilk ve ikinci hipotezimiz kısmi olarak desteklenmiştir. Özdeşim düzeyi ile iç grup yanlılığı arasındaki doğrudan ilişki (H1) bağımlı değişkenlerden sadece ikisi için (gazete sayfası paylaşırma ve sıfat atfetme) gösterilebilmiştir. Kayırmacı norm koşulunda olanlar sadece gazete sayfası paylaşırma görevinde kontrol grubuna göre daha fazla iç grup yanlılığı sergilemiştir. Diğer görevlerde beklenen fark bulunamamıştır. İç grup normunun beklenen düzenleyici rolü de tespit edilmemiştir (H3 ve H4).

İç grup özdeşiminin iç grup yanlılığı ile olumlu yönde ilişkisi alan yazında sıklıkla tekrarlanmaktadır (ör. Aberson vd., 2000; Mummendey vd., 2001; Hinkle ve Brown, 1990). Bu çalışmadaki bu bulgu da alan yazındaki değerlendirmelere paralel olarak özdeşimin grup üyelerini iç gruplarına daha fazla yatırım yapmalarına motive etmesiyle açıklanabilir. Böyle bir yatırım üyelerin öz saygılarını korumalarına ve sürdürmelerine destek olmaktadır (Hogg ve Abrams, 1996; Rubin ve Hewstone, 1998; Tajfel ve Turner, 1979). Bu çalışmada özdeşim yükseldikçe artan iç grup yanlılığı da taraftarların grup kimliklerinden kaynaklanan öz saygılarını korumanın bir aracı olarak değerlendirilebilir.

Öte yandan normun herhangi bir etkisinin gözlenmemesi, bir futbol takım taraftarı olan katılımcıların normu görmezden geldiklerine işaret ediyor olabilir. Katılımcıların iç grupları günlük yaşamlarında bir yarış halindedir. Diğer bir

Çoksan, S., Cingöz Ulu, B., Sayılan, G., Solak, N. DEÜ SBE Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 1

deyişle bu katılımcıların mensubu oldukları futbol takımları bir ödül için rekabet halindedir. Böyle bir rekabet, üyelerin grup normunu görmezden gelmesine neden olmuş olabilir. Taylor ve Moriarty (1987) de gruplar arası rekabetin ön planda olduğu gruplar arası ilişkilerde üyelerin iç gruplarını daha fazla kayırdıklarını deneysel olarak göstermişlerdir. Wilder ve Shapiro (1984) ise grup normuna dayalı gruplar arası normatif davranışların ancak dış gruptan algılanan ilgili ipuçlarıyla belirgin hale gelebileceğini tartışmaktadır. Her ne kadar grup üyelerinin normunu değişimlesek de bu çalışmada biz katılımcıları dış grup üyesine yönelik çeşitli bilgilere ya da uyarılara maruz bırakmadığımız için katılımcıların iç grup normu baskın hale gelmemiş olabilir. Bu da grup normunun temel etkisini gözleyememiş olmamıza neden olmuş olabilir.

Çalışmamızda iç grup özdeşimi temel değişkenlerden biri olmasına rağmen, deneysel olarak değişimlenmemiştir. Bir diğer deyişle söz konusu çalışmada özdeşimin iç grup yanlılığı üzerindeki etkisinden söz edilememektedir. Oysa bu tür yarı deneysel desenler hem bağımsız değişkenlerin etkilerini saptamak için hem de nedensel çıkarım yapmak için güçlü bir desen olarak görülmemektedir. Bu nedenle tam deneysel bir desen kullanarak aynı çalışmayı tekrar etmek ve iç grup özdeşimi ve iç grup normunun iç grup yanlılığı üzerindeki etkisini değerlendirmek amacıyla Çalışma 2'yi tasarladık. Bu eksiklikleri gidermek için iç grup özdeşimini laboratuvar ortamında deneysel olarak değişimledik. Ayrıca gerçek grup üyeleri olarak taraftarların çalışmaya hâlihazırda iç ve dış grubu değerlendirme açısından belirli bilişsel *şemalar* (ör. Daha başarılı takımın daha çok kaynağı hak etmesi gibi) ile girmiş olabilecekleri için, ikinci çalışmamızda grupları laboratuvar ortamında yaratarak herhangi bir gruba üye olmanın, geçmiş deneyimleri nedeniyle iç ya da dış gruba pay verme üzerindeki karıştırıcı etkisini ortadan kaldırmayı hedefledik. Bu nedenle minimal grup paradigmasını kullanarak laboratuvar ortamında grup yaratmaya odaklandık.

ÇALIŞMA 2

Çalışma 2'de tam deneysel desenli bu çalışmada minimal grup paradigması (Tajfel, 1970; Tajfel, Billig, Bundy ve Flament, 1971) ile laboratuvar grupları oluşturulmuş ve üyelerin hem grup normları hem de özdeşim düzeyleri deneysel olarak değişimlenmiştir. Hipotezlerimiz şu şekilde sıralanabilir:

H5: Kayırmacı grup normu ve yüksek özdeşim koşulundaki üyelerin, kayırmacı norm ve düşük özdeşim koşulundaki üyelere göre daha fazla iç grup yanlılığı gösterecekleri düşünülmektedir.

H6: Ayrıca kayırmacı norm ve yüksek özdeşim koşulundaki üyelerin eşitlikçi norm ve yüksek özdeşim koşulundaki üyelere kıyasla daha fazla iç grup yanlılığı gösterecekleri değerlendirilmektedir.

H7: Öte yandan eşitlikçi norm ve yüksek özdeşim koşulundaki üyelerin, eşitlikçilik norm ve düşük özdeşim koşulundaki üyelere daha az iç grup yanlılığı gösterecekleri düşünülmektedir.

H8: Ayrıca kayırmacı norm ve yüksek özdeşim koşulundaki üyelere kıyasla daha az iç grup yanlılığı gösterecekleri değerlendirilmektedir.

Bunun için laboratuvar ortamında oluşturulan grupların önce özdeşim düzeyleri, ardından grup normları deneysel olarak değişimlenmiştir. Daha sonra ise iç grup yanlılığı, bir kütüphanedeki sergi alanlarının iç ve dış grup arasında bölüştürülmesi vasıtasıyla ölçülmüştür.

Yöntem

Örneklem

Gereken en az gözlem sayısını belirlemek için aynı değişkenleri aynı desende kullanan Jetten ve arkadaşlarının (1997) çalışması incelenmiş ve araştırmada etki büyüklüklerinin raporlanmadığı görülmüştür. Raporlanan parametrelerden etki büyüklüğü hesaplamak için gerekli parametreler taranmış, ancak bunların da (örneğin grup büyüklükleri ya da gruplar arası standart sapma değerleri gibi) söz konusu araştırmada bildirilmediği fark edilmiştir. Bundan dolayı söz konusu çalışmadaki koşullarda eşit sayıda katılımcı olduğu varsayılmış ve anlamlı etkileşim etkisinin F değeriyle etki büyüklüğü .291 olarak hesaplanmıştır (hesaplama işlemi için bkz. Thalheimer ve Cook, 2002). Tip 1 hatayı küçültmek için etki büyüklüğü orta güçte etki büyüklüğü düzeyine çekilmiştir. Sonuç olarak, 0.80 güç, 0.25 etki büyüklüğü ve 0.05 anlamlılık düzeyinde 2 X 2 formunda varyans analizi (ANOVA) için gereken minimum gözlem sayısının 128 olması gerektiği G*Power programı (Faul vd., 2007, 2009) vasıtasıyla hesaplanmıştır. Bazı katılımcıların çalışmayı tamamlamama olasılığı göz önünde bulundurularak 190 kişinin çalışmaya katılması hedeflenmiştir.

Deneysel çalışmaya yaş ortalaması 21.08 olan ($N = 171$, $S = 2.80$) 18-30 yaş aralığında toplam 183 (103 kadın, 79 erkek, 1 kendini ikili cinsiyet sisteminin dışında tanımlayan) kişi katılmıştır. Bağımlı değişken ölçümünü doldurmayan 10, üç ayrı değişimleme kontrol görevinin en az birinden geçemeyen 50 ve deneysel çalışmanın amacını saptayan 1 katılımcının ölçümü analizlere dahil edilmemiştir. Analizler, yaş ortalaması 21.12 ($N = 112$, $S = 3.00$) olan 122 katılımcının ölçümleri üzerinden yürütülmüştür.

Çalışma 30 Eylül – 30 Kasım 2019 tarihleri arasında laboratuvar ortamında bilgisayar vasıtasıyla Qualtrics ara yüzünde yürütülmüştür. Çalışma sonrası bilgilendirme için veri toplama işleminin ardından her katılımcının elektronik posta adresine deneysel çalışmanın gerçek amacı gönderilmiştir. Tüm katılımcılara çalışmaya katılımları karşılığında teşvik edici olarak çeşitli alışverişlerinde kullanabilecekleri 25 TL değerinde birer hediye çeki verilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Değişimleme işlerliği

Minimal grup yaratma görevi sonrasında değişimleme kontrolü olarak katılımcılara, algoritmanın saptadığı düşünme ve karar verme tarzlarının onları ne ölçüde yansıttıklarını değerlendirdikleri 5’li Likert tipinde bir soru sorulmuştur (ör. Analitik/Bütüncül düşünme ve karar verme stiline sahip olduğunuz yönündeki bulgumuza ne kadar katılıyorsunuz? 1= Kesinlikle katılmıyorum, 5 = Kesinlikle katılıyorum). İç grup özdeşimi düzeyi değişimleme görevi sonrasında değişimleme kontrolü olarak katılımcılara bu geribildirime ne kadar katıldıkları 4’lü Likert tipinde sorulmuştur (Algoritmamızın hesapladığı benzerlik düzeyinize katılma derecenizi belirtir misiniz? 1 = Kesinlikle katılmıyorum, 4 = Kesinlikle katılıyorum). İç grup normu değişimleme görevinden sonra değişimleme kontrolü olarak katılımcılara bu geribildirime ne kadar katıldıkları 4’lü Likert tipinde sorulmuştur (Algoritmamızın hesapladığı sizin ve sizin gibi düşünme ve karar verme stiline sahip insanların bölüşüm normlarının *kendi grubunu (ailelerini, köylerini vb.) koruma/eşitlik* olduğuna yönelik bulgumuza katılma derecenizi belirtir misiniz? 1 = Kesinlikle katılmıyorum, 4 = Kesinlikle katılıyorum.)

İç grup yanlılığı

Bağımlı değişken olan iç grup yanlılığını ölçmek için katılımcılardan Atatürk Kültür Merkezi Kütüphanesi’ndeki yetmiş beş sergi standını iç ve dış grupları arasında bölüştürmeleri istenmiştir. Katılımcıların kendi gruplarına ayırdıkları sergi standı sayısının dış gruplarına ayırdıkları sergi standı sayısından farkı iç grup yanlılığı olarak tanımlanmıştır.

İşlem

Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nin İnsan Araştırmaları Etik Kurulu’nun 2017-SOS-216 protokol numaralı onayı alındıktan sonra katılımcılar, araştırmanın amacının Ankara’da yapılacak olan bir sergi için katılımcıların fikirlerini almak olduğunu ifade eden çağrı metinleri ile deneye davet edilmiş ve laboratuvara randevu ile gelmişlerdir. Onamı alındıktan sonra katılımcılara “Estetik değerlendirmeleriniz almadan önce sizin düşünme stilinizi belirlememiz gerekmektedir. Bunun için geliştirdiğimiz bir algoritma mevcuttur. Az sonra bilgisayar ekranında bir kısmı kolay, bir kısmı zor olan matematik soruları vereceğiz. Sizden isteğimiz bu soruları olabildiğince hızlı yanıtlamanızdır. Algoritmamız doğru ve yanlış yanıtlarınız, yanıtlarınızın hızı ve yanıtız bırakma eğilimlerinizi analiz ederek sizin düşünme stilinizi belirleyecek.” şeklinde bir bilgi sunulmuştur. Ardından seçkisiz olarak katılımcıların bir kısmına, bu görev sonucunda kendilerinin *analitik düşünme ve karar verme stiline sahip insanlar* grubuna ait oldukları, diğer kısmına ise *bütüncül düşünme ve karar verme stiline sahip insanlar* grubuna ait oldukları yönünde bilgi verilmiştir. Böylece minimal grup paradigması kullanılarak laboratuvarında yapay gruplar oluşturulmuştur. Bu iki gruba da kendi düşünme stillerinin ne anlam ifade ettiği betimlenmiştir. Bu işlem

Jetten ve arkadaşları (1996) ile Masson ve arkadaşları (2016) çalışmalarından yararlanmıştır. Bu görev sonrasında değişimleme kontrolü soruları sunulmuştur.

Grup oluşturulmasının ardından, katılımcıların iç grupla *özdeşim düzeyi* değişimlenmiştir. Bunun için katılımcılardan yine bazı matematik işlemlerini, bu kez sınırlı bir süre zarfında tamamlamaları istenmiştir. Görev sonrasında katılımcılara seçkisiz olarak iç gruplarının *tipik veya tipik olmayan* bir üyesi olduklarına dair geri bildirim verilmiştir. Bu geribildirim katılımcının bir önceki görevden aldığı puan doğrultusunda yapıldığı ifade edilmiştir. Alan yazında iç grup ile özdeşimi deneysel olarak değişimleyen benzer çalışmalar (Blader, 2007; Nadler, Harpaz-Gorodeisky ve Ben-David, 2009) kendilerine tipik grup üyesi oldukları yönündeki geri bildirim alan grup üyelerinin iç grup özdeşim düzeylerinin yükseldiğini, atipik geri bildirim verilen grup üyelerinin ise özdeşim düzeylerinin düştüğünü göstermişlerdir. Bu görev sonrasında katılımcılara değişimleme kontrolü soruları sunulmuştur.

İç grup özdeşimi değişimleme kontrolünün ardından *iç grup normu* değişimlemesi için katılımcılara yedi adet düşünme ve karar verme ikilemi (dilemma) sunulmuştur ve bunlar hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. Örnek bir soru Ek 2’de görülebilir. Ardından seçkisiz olarak katılımcıların yarısına “Sizin karar verme stiliniz *eşitlikçi davranış normu* ile doğrudan ilişkilidir. Sizin gibi analitik/bütüncül düşünme ve karar verme stiline sahip insanlar kendileri ve diğerleri arasında bir bölüşüm yaparken iki tarafa da eşit pay vermeye özen gösteriyorlar.” geri bildirim verilmiştir. Diğer gruba ise “Sizin karar verme stiliniz *grubunu koruma davranış normu* ile doğrudan ilişkilidir. Sizin gibi analitik/bütüncül düşünme ve karar verme stiline sahip insanlar, kendileri ve diğerleri arasında bir bölüşüm yaparken, kendi gruplarını (ailelerini, köylerini vb.) korumaya özen göstermektedir.” bilgisi verilmiştir. Ardından katılımcılara değişimleme kontrol soruları sunulmuştur.

Grup oluşumu, grup özdeşimi ve iç grup normu değişimlemelerinin ardından katılımcılara, Atatürk Kültür Merkezi Kütüphanesi sergi alanlarında, analitik düşünme ve karar verme stiline sahip insanlar ile bütüncül düşünme ve karar verme stiline sahip insanların çeşitli eserlerini sergileyecekleri ve satacakları bilgisi verilmiştir. Analitik/bütüncül düşünme ve karar verme stiline sahip bireylerin sanat eserlerinin satışından elde edilecek gelirin bir kısmı bu araştırmaya katılarak destek veren tüm analitik/bütüncül düşünme stiline sahip katılımcılar arasında bölüştürüleceği ifade edilmiştir. Ayrıca katılımcılara şöyle bir hatırlatma yapılmıştır: analitik veya bütüncül düşünenlerin ürettiği sanat eserlerinin sergilenmesi için stant talebinin fazla olması durumunda, elde edilecek toplam gelirin de yüksek olacağı beklenmekte, bu nedenle de katılımcıların kendi grup üyelerinin eser satışından elde edilecek gelirden daha fazla pay alabilmesi söz konusu olacaktır. Dolayısıyla, bu konudaki kararlarının fazladan hediye çeki hakkı doğurabileceği hatırlatılmıştır. Ardından bağımlı değişken ölçümü için katılımcılardan Atatürk Kültür Merkezi Kütüphanesi’ndeki yetmiş beş sergi

Çoksan, S., Cingöz Ulu, B., Sayılan, G., Solak, N. DEÜ SBE Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 1

standını iç ve dış grupları arasında bölüştürmeleri istenmiştir. Katılımcıların kendi gruplarına ayırdıkları sergi standı sayısının dış gruplarına ayırdıkları sergi standı sayısından farkı iç grup yanlılığı olarak tanımlanmıştır. Bu görev sonrasında katılımcıların deneysel çalışmanın gerçek amacını anlayıp anlamadıklarına yönelik geribildirim alınarak deney sonlandırılmıştır. Laboratuvardaki veri toplama işleminin tamamlanması ardından her katılımcının elektronik posta adreslerine deneysel çalışmanın gerçek amacı gönderilerek çalışma sonrası bilgilendirme yapılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Araştırma hipotezleri 2 (iç grup özdeşimi: yüksek ve düşük) X 2 (iç grup normu: eşitlik ve kayırmacılık) varyans analizi ile sınanmıştır. Bulgular hem iç grup özdeşiminin ($F(1,118) = .01, p = .92$), hem iç grup normunun ($F(1,118) = .01, p = .95$), hem de bu iki bağımsız değişkenin etkileşiminin ($F(1,118) = 1.29, p = .26$) iç grup yanlılığı üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığını göstermiştir. Buna göre laboratuvar gruplarının grup normuna uygun bölüştürme davranışı sergilemediği gözlenmiştir. Betimsel istatistikler Tablo 2’de, varyans analizi sonuçları Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 2: Çalışma 2 için iç grup özdeşimi ve iç grup normuna göre iç grup yanlılığı betimsel istatistikleri

		İç grup özdeşimi					
		Yüksek			Düşük		
		<i>N</i>	<i>Ort.</i>	<i>S</i>	<i>N</i>	<i>Ort.</i>	<i>S</i>
İç grup normu	Eşitlikçi	37	11.42	1.83	27	11.98	2.98
	Kayırmacı	28	12.00	3.22	30	11.33	3.67

Hipotezlerimiz, kayırmacı norm ve düşük özdeşim koşulundaki üyelere daha fazla iç grup yanlılığı sergileyecekleri (H5), kayırmacı norm ve yüksek özdeşim koşulundaki üyelerin eşitlikçi norm ve yüksek özdeşim koşulundaki üyelere kıyasla daha fazla iç grup yanlılığı gösterecekleri (H6), eşitlikçilik iç grup normu ve yüksek özdeşim koşulundaki üyelerin, eşitlikçilik iç grup normu ve düşük özdeşim koşulundaki üyelere kıyasla daha az iç grup yanlılığı sergileyecekleri (H7) ve kayırmacı norm ve yüksek özdeşim koşulundaki üyelere kıyasla daha az iç grup yanlılığı gösterecekleri (H8) yönündeydi. Ancak bu hipotezlerimiz desteklenmemiştir.

Tablo 3: Çalışma 2 için iç grup özdeşimi ve iç grup normuna göre iç grup yanlılığı ANOVA sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	<i>sd</i>	Kareler ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
İç grup özdeşimi	.10	1	.10	.01	.915
İç grup normu	.03	1	.03	.01	.951
İç grup özdeşimi X İç grup normu	11.16	1	11.16	1.30	.258
Hata	1019.68	118	8.64		
Toplam	17605.33	122			

Hipotezimizin desteklenmemesinin olası bir nedeni katılımcıya, bir gruba üye olduğu bilgisinin verilmesinin *hemen ardından* norma yönelik bilgi sunulması olabilir. Ardışık olarak verilen bu iki bilginin ikincisinin (yani norm bilgisini) göz ardı edilmiş olması mümkündür. Bu durum, söz konusu grupların henüz *grup biçimlenmesi* (group formation) evresinde olmasından kaynaklanmış olabilir. Grubun gelişimi kuramına (Tuckman ve Jensen, 1977) göre, bir grubun oluşum sürecindeki ilk evre grup biçimlenmesidir. Bu evrede üyeler diğer grup üyelerine yönelerek onlarla iletişim kurar ve bilgi edinirler (Shaw, 1981). Bu bilgi, bu deneysel çalışmada da olduğu gibi, grubun üyelerine dair ortak bilgi (diğer üyeler de iş birliğine yatkındır/yarışmacıdır) olabileceği gibi, grubun ortak hedefleri de olabilir. Grup oluşumunun biçimlenme evresinde henüz grup normları oluşmamış olmasına rağmen, bu evredeki kişiler arası iletişim ve bilgi paylaşımı, grubun değerleri ve tutumlarını etkileyerek grup normlarına zemin hazırlar (bkz. Moreland, 1987; Shaw, 1981, Bölüm 4). Bu evre, üyelerin birbirlerini tanıdıkları, ortak hedef ve faaliyetlere yöneldikleri ve diğer üyeleri değerlendirdikleri grup gelişim evresidir. Bu evrede bu bilgiler bir dış grup üyesine nasıl davranılacağını tarif edebilir. Örneğin, grup normu bir taraftara, bir askere, ya da bir jüri üyesine bir başka grubun üyesine nasıl davranılacağına dair yol gösterebilir.

Grubun gelişimi kuramına (Tuckman ve Jensen, 1977) göre, grup normları, *norm* evresine gelindiği zaman grup üyeleri tarafından benimsenmektedir. Bu evre, grup üyelerinin ortak bilgi kümelerini kullandıkları evre olarak tanımlanmaktadır. Laboratuvarında oluşturulmuş gruplara dair verilen norm bilgisinin, henüz yeni oluşmuş ve belki de *norm* evresine varmadan, henüz *biçimlenme* evresindeki bir grup için yapılan bir norm değişimlemesinin göz ardı edilebileceği veya bu bilginin fazlasıyla soyut kalabileceği düşünülmüştür. Buradan yola çıkarak, bir sonraki çalışmada, iç grup normuna dair bir bilgi verilmeden, *grup biçimlenmesi içeriğinin* iç grup yanlılığı üzerindeki etkisi araştırılmış ve bu etkinin iç grup özdeşimine bağlı olarak değişip değişmediği incelenmiştir.

ÇALIŞMA 3

Bu çalışmanın odağı, iç grup normunun henüz oluşmadığı, grup biçimlenmesi evresindeki gruplarda, iç grup özdeşimi ve iç grup yanlılığı

Çoksan, S., Cingöz Ulu, B., Sayılan, G., Solak, N. DEÜ SBE Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 1

arasındaki ilişkinin nasıl şekillendiğidir. Grup biçimlenmesi, bilgi içerikli sosyal etki yaratabilmektedir (Moreland, 1987). Bundan dolayı biçimlenme, gruplar arası davranış hakkında net bir yön ve şekil ifade etmese de grup üyeleri tarafından kaynak alınarak gruplar arası davranış düzeyine taşınabilir. Örneğin, bir araya getirilen bir iş grubu üyelerine, bir araya gelme nedenlerinin tüm üyelerin yarışmacı kişilikleri olduğunun ifade edildiğini varsayalım. Bu durumda grup üyeleri, diğer grup üyelerinin de kendisi gibi yarışmacı bir kişiliğe sahip olduğunu bilecek, grubun amacını yarışmacı kişilik ile ilişkilendirecektir. Bu çalışmanın amacı, kendi gruplarına dair grup normlarıyla ilgili bir bilgiye erişemeyen üyelerin, kendi grup üyeleri ile başka bir grup üyesini kıyaslamaları istendiğinde, üyelerin davranışlarının gruba dair ortak tek bilgi olan biçimlenmenin içeriğinden etkilenip etkilenmeyeceğini incelemektir.

Bu çalışmada bir önceki çalışmada kullanılan minimal grup paradigması kullanılarak oluşturulan laboratuvar gruplarının, grup biçimlenme içeriği (yarışmacı veya iş birlikçi) ile üyelerin özdeşim düzeyleri (düşük ve yüksek) değişimlenmiştir. Buna bağlı olarak, bu değişkenlerin temel etkileri ve birbiriyle etkileşimlerinin iç grup yanlılığı (diğer çalışmadakilere benzer bir bölüşüm görevi) üzerindeki etkisi incelenmiştir.

Bu bilgiler ışığında hipotezlerimiz şu şekilde sıralanabilir:

H9: Çalışmada üyelerin iç ve dış grupları arasında bölüşüm yaparken, grup biçimlenmesi bilgisini kullanarak, grup biçimlenmesi yarışmacı ve özdeşimi yüksek olan katılımcıların, biçimlenmesi yarışmacı ve özdeşimi düşük olan koşuldaki katılımcılara kıyasla daha fazla iç grup yanlılığı sergileyeceği beklenmektedir.

H10: Ayrıca grup biçimlenmesi yarışmacı ve özdeşimi yüksek olan katılımcıların, biçimlenmesi iş birlikçi ve özdeşimi yüksek olan koşuldaki katılımcılara kıyasla daha fazla iç grup yanlılığı sergileyeceği düşünülmektedir.

H11: İş birlikçi grup biçimlenmesi ve yüksek özdeşim koşulundaki üyelerin ise iş birlikçi iç grup biçimlenmesi ve düşük özdeşim koşulundaki üyelerden daha az iç grup yanlılığı gösterecekleri değerlendirilmektedir.

H12: Ayrıca iş birlikçi iç grup biçimlenmesi ve yüksek özdeşim koşulundaki üyelerin yarışmacı iç grup biçimlenmesi ve yüksek özdeşim koşulundaki üyelere kıyasla daha az iç grup yanlılığı sergileyecekleri düşünülmektedir.

Yöntem

Örneklem

G*Power (Faul vd., 2007, 2009) kullanılarak 0.80 güç, 0.25 etki büyüklüğü ve 0.05 anlamlılık düzeyinde 2 X 2 formunda varyans analizi için gereken minimum gözlem sayısının 128 olması gerektiği hesaplanmıştır. Deneysel çalışmaya yaş ortalaması 22.50 olan ($N = 139$, $S = 3.32$) 18-44 yaş aralığında

toplam 139 (80 kadın, 59 erkek) gönüllü katılmıştır. Üç ayrı değişimleme kontrol görevinin en az birinden kalan 45 katılımcının ölçümleri analizler öncesinde veri setinden çıkarılmış. Analizler, yaş ortalaması 22.10 ($N = 94$, $S = 2.88$) olan 94 (59 kadın, 35 erkek) katılımcının ölçümleri üzerinden yürütülmüştür.

Çalışma 15 Ekim 2019 – 13 Mart 2020 tarihleri arasında laboratuvar ortamında bilgisayar vasıtasıyla Qualtrics ara yüzünde yürütülmüştür. Tüm katılımcılara çalışmaya katılımları karşılığında teşvik edici olarak çeşitli yerlerde kullanabilecekleri 25 Türk lirası değerinde bir hediye çeki verilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Değişimleme işlerliği

Minimal grup yaratma görevi ve iç grup özdeşimi değişimleme görevi sonrasında değişimleme kontrolü olarak ikinci kullanılan değişimleme kontrol soruları sunulmuştur. Grup biçimlenmesi değişimleme kontrolü için katılımcılara bu bulgulara ne kadar katıldıklarına yönelik 5'li Likert tipinde 2 soru sorulmuştur (Algoritmanın cevaplarınıza göre hesapladığı *iş birliğine yatkınlık / yarışmacılığa yatkınlık* sonucuna ne kadar katılıyorsunuz? Algoritmanın ifade ettiği şekliyle, sizin gibi düşünen (*analitik ya da bütüncül*) üyelerin iş birliğine / yarışmacılığa yatkın olup olmadıklarına ne ölçüde katılıyorsunuz? 1 = Kesinlikle katılmıyorum, 5 = Kesinlikle katılıyorum).

İç grup yanlılığı

Bağımlı değişken olan iç grup yanlılığını ölçmek için katılımcılara Finke'nin (1995) yaratıcı kavrayış nesnelere oluşturulan sekiz ayrı şekil sunulmuş ve bu şekillerin dördünün kendileri gibi düşünen (analitik ya da bütüncül, iç grup), dördünün ise kendileri gibi düşünmeyen (dış grup) katılımcılar tarafından en yüksek sıklıkta tasarlanan nesnelere olduğu bilgisi verilmiştir. Katılımcılardan bu nesnelere özgünlük, güzellik, yaratıcılık, yenilikçilik ve başarı boyutları açısından 5'li Likert tipi bir ölçümde değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların iç gruplarını değerlendirdikleri ölçüm için iç tutarlık katsayısı Cronbach $\alpha = .90$, dış gruplarını değerlendirdikleri ölçüm için iç tutarlık katsayısı ise Cronbach $\alpha = .88$ 'dir. Katılımcıların iç gruplarının oluşturduğu söylenen nesnelere yönelik yaptıkları olumlu değerlendirme atıf puanlarının dış gruplarının oluşturduğu söylenen nesnelere yönelik yaptıkları olumlu değerlendirme atıf puanlarından farkı iç grup yanlılığı olarak ele alınmıştır.

İşlem

Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'nun 2017-SOS-216 protokol numaralı onayı alındıktan sonra katılımcılara, araştırmanın amacının bakış açılarının yaratıcılık üzerindeki etkisi olduğu ifade edilmiştir. Araştırma sürecine dair ise verecekleri yanıtların araştırmacılar tarafından geliştirilmiş bir algoritma tarafından inceleneceği ve onların düşünme stiline ne olduğu ile bu düşünme stiline ne kadar iyi yansıtıldığını belirleyeceği dile

Çoksan, S., Cingöz Ulu, B., Sayılan, G., Solak, N. DEÜ SBE Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 1

getirilmiştir. Grup kimliği ikinci çalışmada yapıldığı gibi matematik soruları kullanarak katılımcılara *analitik düşünenler* ya da *bütüncül düşünenler* grubunda oldukları bildirim ile yaratılmıştır. İkinci çalışmadakine benzer olarak, bu çalışmada da katılımcıların iç grup özdeşim düzeyleri de gruplarının tipik veya atipik bir üyesi oldukları bilgisi verilerek değişimlenmiştir. Bu iki görev sonrasında da değişimleme işlerliğini kontrol etmek için ikinci çalışmada sorulan sorular bu çalışmaya uyarlanarak kullanılmıştır.

Ardından katılımcılara, biraz sonra onlara sunulacak şekilleri çeşitli nesnelere benzetmeleri gerektiği bilgisi verilmiştir. Katılımcılar eğer isterlerse ekranın sağında belirecek olan ve kendileri gibi bütüncül veya analitik düşünen diğer insanların daha önceden verdikleri yanıt kategorilerine de bakabilecekleri bildirilmiştir. Deneme görevlerinden sonra, sahte (dummy) bir göz izleme cihazının bu aşamada katılımcının gözlerini izlediği bilgisi verilerek, Finke'in (1995) yaratıcı kavrayış nesnelere kullanılarak oluşturulmuş yirmi şekilden seçkisiz olarak on tanesi katılımcılara sunulmuştur. Katılımcılardan bu nesnelere günlük hayatta kullanılan hangi nesnelere benzettiklerini (örn., oyuncak, mobilya vb.) yazmaları istenmiştir. Görev sonunda katılımcıların seçkisiz olarak iş birliğine yatkınlık koşuluna atananlara, şekilleri benzettikleri kategoriler ile onlara ekranın sağında gösterilen kategorilerin uyumlu olduğu geri bildirim verilmiştir. Buna göre bu katılımcıların göz hareketi izlenmiş ve cevap verirken önceki analitik/bütüncül düşünme stiline sahip katılımcıların verdiği yanıtlardan oluşan kategorilere göz atarak uyumlu davranış sergilemişlerdir. Buradan hareketle, kendilerinin iş birliğine yatkın olduğu, benzer düşünme stiline sahip önceki katılımcıların da genellikle iş birliğine yatkın olduğu bilgisi verilmiştir. Bu katılımcılar grup biçimlenmesi bağımsız değişkeninin *iş birlikçi* koşulunu oluşturmuştur. Diğer gruba ise (yarışmacılığa yatkınlık koşulu) ise şekilleri benzettikleri kategorileri yazarken ekranın sağında görülen kategorilere çok az baktıkları geri bildirim verilmiştir. Buna göre bu katılımcılar, şekillere odaklanarak olabildiğince hızlı ve tutarlı yanıtlar vermeye çalışmışlardır. Buradan yola çıkarak kendilerinin yarışma ve mücadeleye yatkın bireyler oldukları sonucuna varılmış; aslında diğer analitik/bütüncül düşünme tarzındakilerin de genellikle yarışma ve mücadeleye yatkın bireyler olduğu bilgisi verilmiştir. Bu katılımcılar ise, grup biçimlenmesi bağımsız değişkeninin *yarışmacılık* koşulunu oluşturmuştur. Değişimlemenin ardından iki değişimleme kontrol sorusu sunulmuştur.

Değişimleme işlerliği kontrolünün ardından katılımcılara seçkisiz olarak yine Finke'nin (1995) yaratıcı kavrayış nesnelere oluşturulan sekiz ayrı şekil sunulmuş ve bu şekillerin dördünün kendileri gibi düşünen (analitik ya da bütüncül, iç grup), dördünün ise kendileri gibi düşünmeyen (dış grup) katılımcılar tarafından en yüksek sıklıkta tasarlanan nesnelere olduğu bilgisi verilmiştir. Katılımcılardan bu nesnelere özgünlük, güzellik, yaratıcılık, yenilikçilik ve başarı boyutları açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Bu görev sonrasında, katılımcıların deneysel

1
çalışmanın gerçek amacını anlayıp anlamadıklarına yönelik geribildirim alınmış ve katılımcılara çalışmanın gerçek amacı hakkında bilgi verilerek sonlandırılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Araştırma hipotezleri 2 (özdeşim: yüksek ve düşük) X 2 (iç grup biçimlenmesi: iş birliği ve yarışmacılık) varyans analizi ile sınanmıştır. Bulgular ne özdeşimin ($F(1,90) = 1.61, p = .208$), ne iç grup biçimlenmesinin ($F(1,90) = 1.72, p = .193$), ne de bu iki bağımsız değişkenin etkileşiminin ($F(1,90) = .02, p = .894$) iç grup yanlılığı üzerinde bir etkisinin olmadığını göstermiştir. Başka bir deyişle, laboratuvar grupları grup biçimlenmesi düzeylerinin (iş birliği ve yarışmacılık) işaret ettiği yönde gruplar arası bölüştürme davranışı sergilememiştir. Betimsel istatistikler Tablo 4’te, varyans analizi sonuçları Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 4: Çalışma 3 için iç grup özdeşimi ve iç grup biçimlenmesine göre iç grup yanlılığı betimsel istatistikleri

		İç grup özdeşimi					
		Yüksek			Düşük		
		N	Ort.	S	N	Ort.	S
İç grup biçimlenmesi	İş birliği	30	-.05	.64	20	-.19	.56
	Yarışmacılık	27	.14	.61	17	-.04	.60

Hipotezlerimiz, yarışmacı iç grup biçimlenmesi ve yüksek özdeşimi koşulundaki üyelerin, yarışmacı iç grup biçimlenmesi ve düşük özdeşim koşulundaki üyeler ile iş birlikçi iç grup biçimlenmesi ve yüksek özdeşim koşulundaki üyelere kıyasla (sırasıyla H9 ve H10), iş birlikçi iç grup biçimlenmesi ve yüksek özdeşim koşulundaki üyelerin ise iş birlikçi iç grup biçimlenmesi ve düşük özdeşim koşulundaki üyeler ile yarışmacı iç grup biçimlenmesi ve yüksek özdeşim koşulundaki üyelere kıyasla, daha az iç grup yanlılığı sergileyecekleri (sırasıyla H11 ve H12) şeklindeydi. Ancak bu hipotezlerimiz desteklenmemiştir.

Tablo 5: Çalışma 3 için iç grup özdeşimi ve iç grup biçimlenmesine göre iç grup yanlılığı ANOVA sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p
İç grup özdeşimi	.59	1	.59	1.61	.208
İç grup biçimlenmesi	.63	1	.63	1.72	.193
İç grup özdeşimi X İç grup biçimlenmesi	.01	1	.01	.02	.894
Hata	33.17	90	.40		
Toplam	34.53	94			

Çoksan, S., Cingöz Ulu, B., Sayılan, G., Solak, N. DEÜ SBE Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 1

Bulgular doğrudan, bir grup üyesinin iç ve dış gruplarını değerlendirirken iç grup biçimlenmesine ve özdeşime dikkat etmediği ya da bunları umursamadığı anlamını taşıyor olabilir. Son iki çalışmada, özellikle yoğun dikkat isteyen, okumaya dayalı üç ayrı değişimleme (grup oluşturma, özdeşim düzeyi oluşturma ve iç grup normu/biçimlenmesi düzeyi oluşturma) yapılmıştır. Hipotezlerimizin desteklenmemesinin olası bir nedeni, bu tür yoğun bir işlem süreci için dikkatin sürdürülemediği olması, bir diğer deyişle değişimlemelerin etkisinin azalması olabilir. Öte yandan COVID-19 salgını nedeniyle hedeflediğimiz en az katılımcı sayısına ulaşamadık. Bu durum düşük istatistiki güç anlamı taşımaktadır. Düşük istatistiki güç nedeniyle değişkenler arası bir ilişki saptayamamış olabiliriz (.05 anlamlılık düzeyinde modelde gözlenen güç = .307).

GENEL TARTIŞMA

Sosyal kimlik alan yazınında iç grup özdeşiminin iç grup yanlılığı ile olan ilişkisi tartışılmaktadır (tartışmalar için bkz. Aberson ve ark, 2000; Hinkle ve Brown, 1990; McGarty, 2001; Turner, 1999). Bu çalışmada da bu tartışma çerçevesinde, iç grup özdeşimi ve iç grup yanlılığı arasındaki ilişkide grup normlarının etkisi incelenmiştir. Bu doğrultuda hipotezlerimiz, özdeşim ile birlikte iç grup yanlılığının artacağı, bu ilişkide grup normlarının düzenleyici bir rolü olacağı yönündeydi. Ancak özdeşim ile iç grup yanlılığı ilişkisinde grup normu (Çalışma 1 ve Çalışma 2) ve grup normunun olmadığı aşamadaki grup biçimlenmesinin yanlılık üzerinde bir etkisi gözlenmemiştir (Çalışma 3). Alan yazında sıklıkla vurgulanan aksine, iç grup özdeşimi ile iç grup yanlılığı arasındaki ilişki ise yalnızca gerçek gruplarda yapılan birinci çalışmada gözlenmiştir. Laboratuvarında oluşturulan gruplar ile yürütülen ikinci ve üçüncü çalışmalarda ise özdeşim düzeyinin grup yanlılığını etkilediğine dair bir bulguya rastlanmamıştır.

Birinci çalışmada yer alan iç ve dış gruplara gazete sayfası paylaşma görevi ile sıfat atfetme görevlerinde iç grup özdeşimi arttıkça iç grup yanlılığının arttığı görülmüştür. Bu bulgu alan yazındaki iç grup özdeşiminin gruplar arası paylaşma ve sıfat atfetme görevlerinde iç grup özdeşiminin iç grup yanlılığını yordadığı bulgusu ile tutarlıdır. Örneğin, Jetten ve arkadaşlarının (1997) çalışmasında da gerçek grupların iç grup özdeşiminin, iç ve dış gruplar arasında gazete paylaşma görevinden elde edilen iç grup yanlılığı üzerindeki etkisi gözlenmiştir. Türkiye’de gerçek gruplarla yapılan bir başka çalışmada (Çoksan, 2016) da benzer olarak özdeşimin iç ve dış gruplara sıfat atfetme görevinden elde edilen iç grup yanlılığı ile olumlu yönde ilişkisi olduğu görülmüştür. Deneysel çalışmamızın bu bulgusu, alan yazında sıklıkla tekrar edildiği gibi iç gruba yönelik aidiyet ve bağlılığın, iç gruba daha fazla yatırım yapma ve *iç gruba olumlama* (ingroup affirmation) ile olan ilişkisine işaret etmektedir.

Öte yandan, televizyon (TV) ve sosyal medyadaki video haberler ve tartışma programlarında iç ve dış grup takımlarına ayrılması istenen sürenin ölçüldüğü görevde, özdeşimin iç grup yanlılığını yordamadığı bulunmuştur. Bir

diğer deyişle, gazetelerde sayfa paylaşımı ve sıfat atıfları açısından grup özdeşimi, grup yanlılığını olumlu yönde yordarken, TV ve sosyal medyada takımlara verilecek süre paylaşımı açısından özdeşim, yanlılığı yordamamaktadır. Bunun olası nedenlerinden biri, bu deneysel çalışma yürütülürken Türkiye televizyonlarında devam etmekte olan bir tartışma ile ilişkili olabilir. Çalışma için veri toplandığı dönemde, bir spor programcısının bir etnik kökene yönelik aşağılamalarının ardından programını devam ettirip ettiremeyeceğini konuşuluyordu (“Rasim Ozan Kütahyalı’dan Boşnaklara Hakaret”, 2019). Yine söz konusu dönemde spor tartışma programlarında sıklıkla stüdyoyu terk etmeler ya da stüdyodan kovmalar yaşanmaya başlandı (“Hande Sarıoğlu’nun Emre Belezoglu Sorusu”, 2019; “Setenay Cankat Sorusu”, 2019). Bu süreçte bu programlar için halk arasında boykot kampanyaları düzenlendi, hedef gösterilen kişiler ilgili programlardan kovuldu (“Bir Hafta Önce”, 2019). Katılımcılarda bu süreçten etkilenerek, bahsi geçen spor programlarını olumsuz olarak algılamış olabilirler. Her ne kadar süre paylaşılacak programın ismi belirtilmese de katılımcılar, TV’de kendi iç gruplarına süre vermenin bu tür *kötü* programlarda anılmak demek olduğunu düşünmüş, bundan dolayı diğer bağımlı değişkenlerde iç gruplarını kayırırken, TV’de süre bölüştürme görevlerinde iç gruplarına dış gruplarına kıyasla daha fazla yatırım yapmamış olabilirler.

Birinci çalışmada yer alan iç ve dış gruba gazete sayfası paylaşırma görevinde, kayırmacılık normu koşulundaki katılımcıların iç gruplarını daha fazla kayırdıkları bulunmuştur. Eşitlik normu koşulundaki katılımcılar ile kontrol grubundaki katılımcıların yanlılıkları arasında ise bir fark görülmemiştir. Bu bulgu da alan yazında tekrar edilen bulgulardan biridir. Özdeşim, norm ve iç grup yanlılığı arasındaki ilişkileri inceleyen az sayıdaki çalışmanın (ör. Çoksan, 2016; Jetten vd., 1997) bulgularından biri, gerçek gruplarla yapılan paylaşım görevlerinde, kayırmacılık ya da gruplar arası *farklılaştırma* (differentiation) normunu benimseyen üyelerin, kontrol grubundakilere kıyasla, kendi gruplarını daha çok kayırdıkları; ancak adalet normuna sahip üyelerin, kontrol grubundakilere kıyasla, daha az iç grup yanlılığı göstermedikleri yönündedir. Alan yazına özgün bir katkı sunduğunu değerlendirdiğimiz bu bulgu bağlamında, kayırmacılık normunu benimsemiş olmanın (ya da bu normun benimsendiğinin hatırlatılmasının) gruplar arası davranışlarda ayrıştırıcı bir motive edici güç gibi görüldüğü, eşitlik normunu benimsemenin ise, normların hatırlatılmadığı durumlarda olduğu gibi motive edici bir güce sahip olmadığı sonucuna varmak mümkündür.

Öte yandan sıfat atıfları görevinde norm koşulları arasında iç grup yanlılığı sergileme açısından bir fark bulunmamıştır. Alan yazında gerçek gruplarla yapılan bir başka çalışmada (Çoksan, 2016) da kaynak bölüştürme görevinde normun davranışlar üzerinde etkili olduğu gözlenirken, sıfat atfı görevinde bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Katılımcılar gazete paylaşırma görevinde kayırmacılık normunu benimsemiş olan daha fazla yanlılık gösterirken, sıfat atfetme görevinde bu anlamlılığın yok olması, gerçek grup üyesi katılımcıların normlara -genellikle-

Çoksan, S., Cingöz Ulu, B., Sayılan, G., Solak, N. DEÜ SBE Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 1

bölüşürme ya da kaynak paylaşımı gibi davranışlarda dikkat ettiği, sıfat atfetme gibi bilişsel değerlendirmelerde ise normu göz ardı edebildiği şeklinde yorumlanabilir. Alternatif olarak ise, üç bağımlı değişkene ilişkin bulguların tutarsızlığı, yeterli güce sahip örneklemden alınmalarına rağmen deneysel etkinin (norm açısından) veya özdeşim etkisinin zayıf kalmış olduğu şeklinde de yorumlanabilir.

Laboratuvarda oluşturulan grupları içeren Çalışma 2 ve 3'te ise, iç grup yanlılığının ne özdeşim ne de grup normu ile ilişkisi bulunamamıştır. Bunun bir sebebi, kullanılan yöntemlerin ve laboratuvar ortamında yaratılan grupların, psikoloji öğrencisi olmayan bir örnekleme etkisinin çok daha zayıf kalması olabilir. Giriş kısmında da belirtildiği üzere bu araştırma, sınamak istediği temel hipotezleri, alan yazındaki hâkim uygulamanın aksine, özellikle psikoloji öğrencisi olmayan katılımcılardan elde ettiği gözlemlerle gerçekleştirmeyi amaçlamıştır. Bu nedenle, katılımcıların büyük bir bölümünü ya üniversitelerin hazırlık sınıflarında okuyan öğrenciler ya da üniversite öğrencisi olmayan kişiler oluşturmuştur. Sosyal kimlik alan yazınındaki araştırmaların büyük kısmı ise psikoloji öğrencileri ile yürütülmüştür. Bu araştırmada laboratuvar gruplarında değişkenler arası bir ilişki gözlenmemesinin nedeni bu farklılık olabilir. Brewer (2005) de çalışmasında psikoloji öğrencilerinin çalışmalarda katılımcı olarak kullanılmasının benzer bir problem yaratacağını ifade etmektedir. Bir diğer deyişle laboratuvar gruplarında gözlenen özdeşim ve iç grup yanlılığı ilişkisi psikoloji öğrencileri bağlamında rahatlıkla gözlenebilir düzeylerde iken, görece heterojen ve *WEIRD* olmayan örneklemlerde bu etkinin gözlenmesi daha zorlaşabilir. Bu bulgu, söz konusu konuda güncellenmiş *tekrarlanma* (replication) çalışmalarının gerekliliğine işaret ediyor olabilir. Ayrıca, benzer çalışmalardan farklı olarak, bu araştırmada daha muhafazakâr istatistiksel yöntemler ve değişimleme kontrol görevleri kullanılmıştır. Bu nedenle bu bulgular, söz konusu araştırmaların, güncel istatistiksel yöntemlerle tekrar çalışılması gerektiğini işaret ediyor olabilir.

Bu araştırmada, grup normunun oluşmasından önceki bir evrede, iç grup yanlılığının grubun diğer üyelerinin özellikleri ile grupta paylaşılan özelliklere atıfla değişip değişmeyeceği araştırılmış ve iç grup biçimlenmesinin iç grup yanlılığı üzerindeki etkisi tespit edilememiştir. Alan yazında bugüne kadar psikoloji öğrencileri ile kullanılagelmiş gruplar yaratma ve bu grupların kayırmacılık davranışını değişimleme ve ölçme yöntemleri, bu örnekleme işlevliğini yitirmiş ve örnekleme uygun farklı yöntemlerin geliştirilmesini gerektiriyor olabilir.

Araştırmanın Sınırlılıkları ve Gelecek Çalışmalar

Yürüttüğümüz bu çalışmalarda, iç grup özdeşimi, kavramın iç grup homojenliği ve prototipikliği (Masson vd., 2016; Leach vd., 2008) boyutları ele alınarak değişimlenmiştir (benzer özdeşim değişimleme görevleri için bkz. Blader, 2007; Nadler vd., 2009). Oysa iç grup özdeşiminin, iç gruptan duyulan

memnuniyet, iç grubun *benlikteki merkeziyeti*, iç grupla *dayanışma* gibi farklı bileşenleri vardır. Sınırlı bileşenlere odaklandığımız için, her ne kadar değişimleme kontrol sorularında muhafazakâr davranarak analiz yürütmüş olsak da özdeşimi *bir bütün olarak* değişimleyememiş olabiliriz. Bu nedenle de iç grup özdeşiminin etkisini ve bu değişkene bağlı etkileşim etkilerini yakalayamamış olabiliriz. İleriki çalışmalarda iç grup özdeşimi değişimleme görevleri özdeşimin bileşenleri daha kapsamlı biçimde ele alınarak yürütülebilir.

Yürüttüğümüz bu çalışmalarda iç grup normu Sherif'in (1936, 1966) grup üyelerince paylaşılan bilgi temelli grup normu tezine dayanarak değişimlenmiştir (iç grup normunun değişimlendiği benzer görevler için bkz. Jetten vd., 1996, 1997). Buna göre, grup üyelerinin çoğunluğu tarafından sergilenen davranış hakkında bilgi alan grup üyesinin davranışı, bu bilgiye uygun olarak değişmektedir. Oysa Moscovici (1974; ayrıca bkz. Cohen, 1978), iç grup normunun bilgiden ziyade, üyelerce tartışılarak üzerinde fikir birliği kurulmuş kararlara dayandığını ve üyelerin davranışlarının bu normlara istinaden farklılaşabileceğini ifade etmiştir. İç grup normu değişimlemelerini tek bir norm tanımına uygun olarak gerçekleştirmemiz bu araştırmanın ikinci bir sınırlılığı olarak görülebilir. İleriki çalışmalar, iç grup normunu bu ifade doğrultusunda kavramsallaştırabilir ve değişimleyebilir.

Bu araştırmanın ikinci ve üçüncü deneysel çalışmasında, yoğun okuma, düşünme, karar verme ve dikkat gerektiren değişimlemeler kullanılmıştır. Bu araştırmanın üçüncü bir sınırlılığı olarak dile getirilebilir. Araştırmanın örneklemine bu tür etkinlikleri deneyimlemeyen ve öğrenci olmayan katılımcılar oluşturmuştur. Bu tür etkinlikleri deneyimlemedikleri için bu katılımcılar değişimlemeler için dikkatlerini sürdürmemiş, değişimleme sonucunda kendilerine söylenen özellikleri belleklerinde saklayamamış ya da zamansal olarak en sonda yer alan bağımlı değişken ölçümü görevlerinde bilişsel yorgunluk yaşamış olabilirler. Bundan dolayı da değişkenler arasındaki ilişki yakalanamamış olabilirler. Benzer değişkenleri inceleyecek gelecek çalışmalar daha az bilişsel yük getiren ve daha kısa süren değişimleme görevlerini kullanabilir.

İç grup normunu ve iç grup biçimlenmesini değişimlemek için kullandığımız yöntemlerin kültürel etkilerine hiçbir çalışmada odaklanmadık. Değişimleme görevleri kültüre özgü herhangi bir bilgi içermediği için görevlerin kültürel uygunluğunu değerlendirmedik. Oysa bu değişimlemeler, her ne kadar değişimleme kontrol sorularıyla kontrol etsek de, kültüre uygun olmaması nedeniyle bağımsız değişkenimizi beklentimiz doğrultusunda farklılaştıramamış olabilir.

Fiziki kısıtlardan dolayı, iç grup biçimlenmesi etkisinin incelendiği üçüncü çalışmada, grup üyeleri diğer potansiyel grup üyeleri ile temas etmemiştir. Oysa Moreland (1987), grup biçimlenmesinin grup üyelerinin etkileşimi ile ilişkili olduğu ifade etmektedir. Üyeler arası temassızlık, araştırmanın bir diğer sınırlılığı olarak değerlendirilebilir. Grup biçimlenmesi ile ilgili üçüncü çalışmanın ortaya

Çoksan, S., Cingöz Ulu, B., Sayılan, G., Solak, N. DEÜ SBE Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 1

koyduğu bulgunun geçerliliğini sınamak için gelecek çalışmalar, yeni oluşmaya başlayan ve üyelerin etkileştiği gerçek gruplardaki biçimlenme süreçlerine odaklanabilirler. Ayrıca her ne kadar psikoloji bölümlerinde okuyan öğrencileri katılımcı olarak kabul etmesek de, diğer bölümlerde okuyan sınırlı sayıda (birinci ve ikinci çalışmalardaki toplam örneklem büyüklüğümüzün yaklaşık %15'i) lisans öğrencisi deneylere katıldı. Gelecek çalışmalar, dış geçerliliği artırmak adına, öğrenci olmayan katılımcıları hedefleyebilir.

KAYNAKÇA

Aberson, C. L., Healy M. R. ve Romero V. L. (2000). Ingroup bias and self-esteem: A meta-analysis. *Personality and Social Psychology Review*, 4(2), 157-173. doi: 10.1207/S15327957PSPR0402_04

Abrams, D., Rutland, A., Pelletier, J. ve Ferrell, J. M. (2009). Children's group nous: Understanding and applying peer exclusion within and between groups. *Child Development*, 80(1), 224-243. doi: 10.1111/j.1467-8624.2008.01256.x

Balaban, Ç. D. (2013). *The roles of intergroup threat, social dominance orientation and right-wing authoritarianism in predicting Turks' prejudice toward Kurds* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Billig, M. ve Tajfel, H. (1973). Social categorization and similarity in intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology*, 3(1), 27-52. doi:10.1002/ejsp.2420030103

Bir hafta önce dönmüştü, Rasim Ozan Kutahyalı Beyaz TV'den yeniden kovuldu. (2019 Ağustos). *Sözcü Gazetesi*. <https://www.sozcu.com.tr/hayatim/yasam-haberleri/bir-hafta-once-donmustu-rasim-ozan-kutahyalı-beyaz-tvden-yeniden-kovuldu/> bağlantısından erişilmiştir.

Blader, S. L. (2007). What determines people's fairness judgments? Identification and outcomes influence procedural justice evaluations under uncertainty. *Journal of Experimental Social Psychology*, 43(6), 986-994. doi: 10.1016/j.jesp.2006.10.022

Bonebright, D. A. (2010). 40 years of storming: a historical review of Tuckman's model of small group development. *Human Resource Development International*, 13(1), 111-120. doi: 10.1080/13678861003589099

Brewer, K. (2005). The use of volunteers in psychological research, *Psychology Information for Students*, 3, 8-11.

Brewer, M. B. (2009). Motivations underlying ingroup identification: Optimal distinctiveness and beyond. S. Otten, K. Sassenber ve T. Kessler (Ed.), *Intergroup relations the role of motivation and emotion* (ss. 21-40) içinde. NY: Taylor & Francis Group Psychology Press.

Brown, R. (2000a). Social identity theory: Past achievements, current problems and future challenges. *European Journal of Social Psychology*, 30(6), 745-778. doi: 10.1002/1099-0992(200011/12)30:6<745::AID-EJSP24>3.0.CO;2-O

Brown, R. (2000b). *Group processes 2nd edition: Dynamics within and between groups*. Oxford, England: Blackwell Science.

Çoksan, S., Cingöz Ulu, B., Sayılan, G., Solak, N. DEÜ SBE Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 1

Brown, R., ve Pehrson, S. (2019). *Group processes: Dynamics within and between groups*. John Wiley & Sons.

Castano, E., Yzerbyt, V., Paladino, M. P. ve Sacchi, S. (2002). I belong, therefore, I exist: Ingroup identification, ingroup entitativity, and ingroup bias. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(2), 135-143. doi: 10.1177/0146167202282001

Cingöz- Ulu, B., ve Lalonde, R. N. (2008, Temmuz). Ingroup identification and intergroup differentiation: A meta-analytic review. Sözlü sunum, 7. Biennial SPSSI Conference, Chicago, USA.

Cohen, J. (1978). Conformity and norm formation in small groups. *Pacific Sociological Review*, 21(4), 441-466. doi: 10.2307/1388695

Cooley, S., ve Killen, M. (2015). Children's evaluations of resource allocation in the context of group norms. *Developmental Psychology*, 51(4), 554–563. doi: 10.1037/a0038796

Cooper, J., Kelly, K. A. ve Weaver, K. (2001). Attitudes, norms, and social groups. M. A. Hogg ve S. Tindale (Edl.), *Blackwell handbook of social psychology: Group processes* (ss. 259-28) içinde. Oxford, England: Blackwell Science.

Crisp, R. J., ve Beck, S. R. (2005). Reducing intergroup bias: The moderating role of ingroup identification. *Group Processes & Intergroup Relations*, 8(2), 173–185. doi: 10.1177/1368430205051066

Crocker, J., ve Luhtanen, R. (1990). Collective self-esteem and ingroup bias. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(1), 60–67. doi: 10.1037/0022-3514.58.1.60

Çoksan, S. (2016). *Sosyal kimlik özdeşimi ve iç grup normunun iç grup yanlılığı ile ilişkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin. doi: 10.13140/RG.2.2.33748.45444

Çoksan, S. ve Cingöz-Ulu, B. (2022). Group norms moderate the effect of identification on ingroup bias. *Current Psychology*, 41, 64-75. doi: 10.1007/s12144-021-02091-x

De Vries, R. E. (2003). Self, in-group, and out-group evaluation: Bond or breach? *European Journal of Social Psychology*, 33(5), 609-621. doi: 10.1002/ejsp.173

Deutsch, M. (1975). Equity, equality, and need: What determines which value will be used as the basis of distributive justice? *Journal of Social Issues*, 31(3), 137–149. doi: 10.1111/j.1540-4560.1975.tb01000.x

Deutsch, M. (1985). *Distributive justice: A social-psychological perspective*. New Haven, Conn.: Yale University Press.

Doosje, B., Ellemers, N., ve Spears, R. (1995). Perceived intragroup variability as a function of group status and identification. *Journal of Experimental Social Psychology, 31*(5), 410-436. doi: 10.1006/jesp.1995.1018

Duckitt, J. ve Mphuthing, T. (1998). Group identification and intergroup attitudes: A longitudinal analysis in South Africa. *Journal of Personality and Social Psychology, 74*(1), 80-85. doi:10.1037/0022-3514.74.1.80

Ellemers, N. (2010). Social identity theory. J. M Levine ve M. A. Hogg (Edl.), *Encyclopedia of group processes and intergroup relations* (Cilt 2, ss. 797-207). Sage Publication.

Faul, F., Erdfelder, E., Buchner, A., ve Lang, A.-G. (2009). Statistical power analyses using G*Power 3.1: Tests for correlation and regression analyses. *Behavior Research Methods, 41*(4), 1149-1160. doi: 10.3758/BRM.41.4.1149

Faul, F., Erdfelder, E., Lang, A.-G., ve Buchner, A. (2007). G*Power 3: A flexible statistical power analysis program for the social, behavioral, and biomedical sciences. *Behavior Research Methods, 39*(2), 175-191. doi: 10.3758/bf03193146

Finke, R. A. (1995). Creative insight and preinventive forms. R. J. Sternberg ve J. E. Davidson (Edl.), *The nature of insight* (ss. 255-280) içinde. Cambridge, MA, US: The MIT Press.

Foot, H., ve Sanford, A. (2004). The use and abuse of student participants. *The Psychologist, 17*(5), 256–259.

Hande Sarioğlu'nun Emre Belozoğlu sorusu Fatih Altaylı'yı kızdırdı, yayını terk etti. (2019, Aralık). *Sözcü Gazetesi*. <https://skor.sozcu.com.tr/2019/12/03/hande-sarioglunun-emre-belozoglu-sorusu-fatih-altayliyi-kizdirdi-yayini-terk-etti-1420295/> bağlantısından erişilmiştir.

Hankins, M. (2013, Nisan 13). Still not significant [Blog yazısı]. <https://mchankins.wordpress.com/2013/04/21/still-not-significant-2/> bağlantısından erişilmiştir.

Hayes, A. F. (2018). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*. Guilford publications.

Henrich, J., Heine, S. J., ve Norenzayan, A. (2010). Most people are not WEIRD. *Nature, 466*(7302), 29-29. doi: 10.1038/466029a

Hinkle, S. ve Brown, R. J. (1990). Intergroup comparisons and social identity: Some links and lacunae. D. Abrams ve M. A. Hogg (Edl.), *Social identity theory: Constructive and critical advances* içinde (ss. 48-70). New York: Harvester-Wheatsheaf Publishing.

Çoksan, S., Cingöz Ulu, B., Sayılan, G., Solak, N. DEÜ SBE Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 1

Hogg, M. A. ve Abrams, D. (1996). *Social identifications: A social psychology of intergroup relations and group processes*. Routledge.

Jetten, J., Spears, R. ve Manstead, A. S. (1996). Intergroup norms and intergroup discrimination: Distinctive self-categorization and social identity effects. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(6), 1222-1233. doi:10.1037/0022-3514.71.6.1222

Jetten, J., Spears, R. ve Manstead, A. S. (1997). Strength of identification and intergroup differentiation: The influence of group norms. *European Journal of Social Psychology*, 27(5), 603-609. doi:10.1002/(SICI)1099-0992(199709/10)27:5<603::AID-EJSP816>3.0.CO;2-B

Jetten, J., Spears, R. ve Postmes, T. (2004). Intergroup distinctiveness and differentiation: A meta-analytic integration. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86(6), 862-879. doi:10.1037/0022-3514.86.6.862

Kawakami, K. ve Dion, K. L. (1995). Social identity and affect as determinants of collective action: Toward an integration of relative deprivation and social identity theories. *Theory & Psychology*, 5(4), 551-577. doi:10.1177/0959354395054005

Kimmel, A. J. (1996). *Ethical issues in behavioral research: A survey*. Blackwell Publishing.

Leach, C. W., Van Zomeren, M., Zebel, S., Vliek, M. L., Pennekamp, S. F., Doosje, B., ... ve Spears, R. (2008). Group-level self-definition and self-investment: a hierarchical (multicomponent) model of in-group identification. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(1), 144-165. doi:10.1037/0022-3514.95.1.144

Levin, S., ve Sidanius, J. (1999). Social dominance and social identity in the United States and Israel: Ingroup favoritism or outgroup derogation? *Political Psychology*, 20(1), 99-126. doi: 10.1111/0162-895X.00138

Masson, T., Jugert, P., ve Fritsche, I. (2016). Collective self-fulfilling prophecies: Group identification biases perceptions of environmental group norms among high identifiers. *Social Influence*, 11(3), 185-198. doi: 10.1080/15534510.2016.1216890

McGarty, C. (2001). Social Identity Theory does not maintain that identification produces bias, and Self-Categorization Theory does not maintain that salience is identification: Two comments on Mummendey, Klink and Brown. *British Journal of Social Psychology*, 40(2), 173-176. doi:10.1348/014466601164777

Moreland, R. L. (1987). The formation of small groups. C. Hendrick (Ed.), *Review of personality and social psychology*, Vol. 8. *Group processes* içinde (pp. 80-110). Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, Inc.

Moscovici, S. (1974). Social influence I: Conformity and social control. C. Nemeth (Ed.), *Social psychology: Classic and contemporary integrations* içinde (ss. 179-216). US: Rand McNally.

Mummendey, A., Klink, A. ve Brown, R. (2001). Nationalism and patriotism: National identification and out-group rejection. *British Journal of Social Psychology*, 40(2), 159-172. doi:10.1348/014466601164740

Nadler, A., Harpaz-Gorodeisky, G. ve Ben-David, Y. (2009). Defensive helping: Threat to group identity, ingroup identification, status stability, and common group identity as determinants of intergroup help-giving. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97(5), 823-834. doi:10.1037/a0015968

Noel, J. G., Wann, D. L., ve Branscombe, N. R. (1995). Peripheral ingroup membership status and public negativity toward outgroups. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(1), 127-137. doi: 10.1037/0022-3514.68.1.127

Olsson-Collentine, A., van Assen, M. A., ve Hartgerink, C. H. (2019). The prevalence of marginally significant results in psychology over time. *Psychological Science*, 30(4), 576-586. doi:10.1177/0956797619830326

Open Science Collaboration (2015). Estimating the reproducibility of psychological science. *Science*, 349(6251), aac4716-2- aac4716-8. doi:10.1126/science.aac4716.

Perreault, S., ve Bourhis, R. Y. (1999). Ethnocentrism, social identification, and discrimination. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25(1), 92-103. doi: 10.1177/0146167299025001008

Pettigrew, T. F. (1958). Personality and sociocultural factors in intergroup attitudes: A cross-national comparison. *Journal of Conflict Resolution*, 2(1), 29-42.

Rad, M. S., Martingano, A. J., ve Ginges, J. (2018). Toward a psychology of Homo sapiens: Making psychological science more representative of the human population. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 115(45), 11401-11405. doi:10.1073/pnas.1721165115

Rasim Ozan Kütahyalı'dan Boşnaklara hakaret eden sözleri hakkında yeni açıklama. (2019, Ağustos). *Birgün Gazetesi*. <https://www.birgun.net/haber/rasim-ozan-kutahyalı-dan-bosnaklara-hakaret-eden-sozleri-hakkinda-yeni-aciklama-265257> bağlantısından erişilmiştir.

Royston, P., Altman, D. G., ve Sauerbrei, W. (2006). Dichotomizing continuous predictors in multiple regression: A bad idea. *Statistics in Medicine*, 25(1), 127-141. doi:10.1002/sim.2331

Çoksan, S., Cingöz Ulu, B., Sayılan, G., Solak, N. DEÜ SBE Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 1

Rubin, M. ve Hewstone, M. (1998). Social identity theory's self-esteem hypothesis: A review and some suggestions for clarification. *Personality and Social Psychology Review*, 2(1), 40-62. doi:10.1207/s15327957pspr0201_3

Rutland, A., Hitti, A., Mulvey, K. L., Abrams, D. ve Killen, M. (2015). When does the ingroup like the out-group? Bias among children as a function of group norms. *Psychological Science*, 26(6), 834-842. doi: 10.1177/0956797615572758

Sedikides, C. ve Strube, M. J. (1997). Self-evaluation: To thine own self be good, to thine own self be sure, to thine own self be true, and to thine own self be better. M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology volume 29* içinde (ss. 209-269). NY: Academic Press.

Setenay Cankat Göktuğhan Argın'ı yayından kovdu. (2019, Mart). *Yeniçağ Gazetesi*. <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/setenay-cankat-goktughan-argini-yayindan-kovdu-268747h.htm> bağlantısından erişilmiştir.

Shaw, M. E. (1981). *Group dynamics: The dynamics of small group behavior*. NY: McGraw-Hill Publishing.

Sherif, M. (1936). *The psychology of social norms*. Oxford, England: Harper.

Sherif, M. (1966). *In common predicament: Social psychology of intergroup conflict and cooperation*. Houghton Mifflin.

Spears, R., Doosje, B. ve Ellemers, N. (1999). Commitment and the context of social perception. N. Ellemers, R. Spears ve B. Doosje (Edl.), *Social identity* içinde (ss. 59-94). Oxford, England: Blackwell Science.

Stroebe, K., Lodewijkx, H. F. M., ve Spears, R. (2005). Do unto others as they do unto you: Reciprocity and social identification as determinants of ingroup favoritism. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31(6), 831-845. doi: 10.1177/0146167204271659

Struch, N. ve Schwartz, S. H. (1989). Intergroup aggression: Its predictors and distinctness from in-group bias. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(3), 364-373. doi: 10.1037/0022-3514.56.3.364

Tajfel, H. (1970). Experiments in intergroup discrimination. *Scientific American*, 223(5), 96-102.

Tajfel, H. (1981). *Human groups and social categories: Studies in social psychology*. UK: Cambridge University Press.

Tajfel, H. ve Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. W. G. Austin ve S. Worchel (Edl.), *The social psychology of intergroup relations* içinde (ss. 33-57). Monterey, CA: Brooks-Cole.

Tajfel, H., Billig, M. G., Bundy, R. P., ve Flament, C. (1971). Social categorization and intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology*, 1(2), 149-178. doi: 10.1002/ejsp.2420010202

Taylor, D. A., & Moriarty, B. F. (1987). Ingroup bias as a function of competition and race. *Journal of Conflict Resolution*, 31(1), 192-199. doi: 10.1177/0022002787031001011

Terry, D. J. ve Hogg, M. A. (1996). Group norms and the attitude-behavior relationship: A role for group identification. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(8), 776-793. doi:10.1177/0146167296228002

Thalheimer, W., ve Cook, S. (2002). *How to calculate effect sizes from published research articles: A simplified methodology*. http://work-learning.com/effect_sizes.htm bağlantısından erişilmiştir.

Tuckman, B. W. (1965). Developmental sequence in small groups. *Psychological Bulletin*, 63(6), 384-399. Doi: 10.1037/h0022100

Tuckman, B. W. ve Jensen, M. A. C. (1977). Stages of small-group development revisited. *Group & Organization Studies*, 2(4), 419-427. doi: 10.1177/105960117700200404

Turner, J. C. (1975). Social comparison and social identity: Some prospects for intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology*, 5(1), 1-34. doi:10.1002/ejsp.2420050102

Turner, J. C. (1991). *Mapping social psychology series. Social influence*. Belmont, CA, US: Thomson Brooks/Cole Publishing.

Turner, J. C. (1999). Some current issues in research on social identity and self categorization theories. N. Ellemers, R. Spears ve B. Doosje (Edl.), *Social identity* içinde (ss. 6-35). Oxford, England: Blackwell Science.

Valentine, E. R. (2013). *Conceptual issues in psychology*. Routledge Publication.

van Leeuwen, E., van Knippenberg, D. ve Ellemers, N. (2003). Continuing and changing group identities: The effects of merging on social identification and ingroup bias. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29(6), 679-690. doi:10.1177/0146167203029006001

Verkuyten, M. ve Hagendoorn, L. (1998). Prejudice and self-categorization: The variable role of authoritarianism and in-group stereotypes. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 24(1), 99-110. doi:10.1177/0146167298241008

Çoksan, S., Cingöz Ulu, B., Sayılan, G., Solak, N. DEÜ SBE Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 1

Wilder, D. A., ve Shapiro, P. N. (1984). Role of out-group cues in determining social identity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 47(2), 342-348. doi: 10.1037/0022-3514.47.2.342

Worchel, S. (1998). A developmental view of the search for group identity. S. Worchel, J. F. Morales, D. Paez, ve J. Deschamps (Edl.), *Social identity: International perspectives* içinde (ss. 53-74). Sage Publications.

EKLER**EK 1: Çalışma 1’de İç ve Dış Gruba Süre Paylaştırma Açısından İç Grup Yanlılığını Ölçmek İçin Kullanılan Sorular ve Matrisler**

Daha önce de belirtildiği gibi, bu araştırma bazı televizyon kanallarının programlarını sizden gelen görüşler doğrultusunda düzenleyebilmesi amacıyla yapılmaktadır. Aşağıda yıllık izlenme oranlarına göre en fazla reyting alan bu 3 kanalın isimleri değiştirilerek sunulmuştur. Şimdi sizden bu kanalların spor bültenlerinde Fenerbahçe ve Galatasaray futbol kulüplerine ayırması gerektiğini düşündüğünüz süreyi aşağıdaki ölçekte göstermenizi istiyoruz.

1. Sizce Fenerbahçe ve Galatasaray futbol kulüpleri ile ilgili haberlere AY TV ana haber bültenleri sonlarında gösterilen spor bültenlerinde kaç dakika ayrılmalıdır? Aşağıdaki matriste uygun olduğunu düşündüğünüz sütunu işaretleyiniz.

Fenerbahçe	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Galatasaray	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1

2. Peki sizce Galatasaray ve Fenerbahçe futbol kulüpleri ile ilgili haberlere TV SUN’da yayınlanan 15 dakikalık kısa tartışma programlarında ortalama kaç dakika ayrılmalıdır? Aşağıdaki matriste uygun olduğunu düşündüğünüz sütunu işaretleyiniz.

Fenerbahçe	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Galatasaray	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1

3. Peki sizce spor Kanal Orbit’in Facebook ve Youtube gibi sosyal medya hesaplarında yayınlanan 15 dakikalık tanıtım bültenlerinde Fenerbahçe ve Galatasaray futbol kulüpleri ile ilgili haberlere ortalama kaç dakika ayrılmalıdır?

Fenerbahçe	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Galatasaray	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1

Çoksan, S., Cingöz Ulu, B., Sayılan, G., Solak, N. DEÜ SBE Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 1

EK 2: Çalışma 2’de İç Grup Normu Değişimlemesi için Katılımcıya Sunulan Örnek Bir Soru ve Katılımcının Seçebileceği Yanıtlar

Aileniz hırsızlık şüphesiyle yakalandılar. Onlarla birlikte tanımadığınız bir aile de yakalandı. Dedektiflerin size sunduğu yine 2 seçenek var: Ailenin suçunu ya itiraf edeceksin ya da reddedeceksin. Eğer siz de karşı taraf da suçlu olduğunuzu kabul ederseniz iyi hal indirimi sebebiyle aileniz 5 sene ceza alacak. Eğer siz ailenizin suçlu olduğunuzu kabul ederseniz ancak karşı taraf kendi ailelerinin suçlu olduğunu reddederse sizin aileniz iyi hal indirimiyle serbest kalacak ancak karşı tarafın ailesi 10 sene hapis cezası alacak. Eğer siz ailenize yöneltilen suçlamayı reddederseniz karşı taraf ise ailesine yöneltilen suçlamayı kabul ederse sizin aileniz 10 sene ceza alacak, onun ailesi ise serbest kalacak. Eğer iki taraf da ailelerine yöneltilen suçlamaları reddederse her iki aile de 2 sene hapis cezası alacak. Karşı tarafın ailesi adına ne yapacağına dair hiçbir fikriniz yok. Sorgu odasında aileniz adına hangi kararı verirsiniz?

1= Suçlamayı reddederim. 2= Suçlamayı kabul ederim.